

Qasimbek

Адил

QBR01BZMAMBAS 1940

КАСЫМБЕК ИШМАМБЕТОВ

А Д Ы Л

НА КИРГИЗСКОМ ЯЗЫКЕ

ФРУНЗЕ
КИРГИЗГОСИЗДАТ
1940

И 975.

QASЫMBEK EШMAMBETOV

Кирг
И 97

А Д Ы Л

TYZOTYU

К заказу № 449

Beti	Çolu (eideton aldy)	Qatasy	Durusu
8	5	—	qaptap
9	6	—	enm
19	1	—	ca
46	7	—	kynken

1940

Сооптуу редактор
Quşcusajev K.

Texredaktor
Miluşev Ş. S.

Сооптуу корректор
Mamaşev T.

Съфъна сооптуу
Gajnullin I.

П

А/2840

6922

Библиотека Марксовского филиала
Авдосин

Qaranqъ tyn... Çerdi tuman calqan. Kөzge sajsa кө-
gungyz, qaranqъ tyndө qarыsqъr çojlor, тыctыq ver-
bejt. Ань Adыldып özy da bilet. Oşonduqtan, qoroоqo
saq volup, көpkө olturdu. Bir kezde ujqusu kelip,
çambaştar çattъ da, uqtар qaldъ. Naq oşol kezde qui
qarыsqъr ыntajlar çetip keldi. Qoroонun bir cetinen qa-
сыra vergende, cette çatqan көk serke saqtыq qыльr,
qatuu sekirdi ele, aldыnqъ tujaqъ Adыldып көzynө tij-
di. Adыl көzyn vasъr көmkөresynөн тыsty. Qojlordun
vaary ystynөн tepser ötyp çattъ. Аnqъса qыjqыгъq-cuu
menen yjdө çatqandar da tura curqaşыb. Baj, ordunan
turvaj çatqan Adыldы көrup, tajaq menen tartъp çiver-
di. Adыl көzyn vasъr, qojlordun артынан тыsty. Qarыс-
qыгъ qandaj da volso birdi syjrөj ketkendir dep qojlor-
du qajrъp kelip, orduna saldъ. El çajlanqandan kijin,
degi uşul qojculuqtan qutulajыn dep çolqo тыsty da qaj-
da vararыn vilbesten çөнөp ketti.

Tyn ortosu qar-qacan oоqon. Çerdin veti teptegiz,
көк сөр. Kыtpөгөн çerden çыlt-çыlt bir ot сыqat. Bir
өсyp, bir çanat. Bul emne şumduq? Een çerde et asъr
çep olturqan uugubu? El ajtъp çyrcy emcegi con al-
varsъr? dep көpkө turdu.

— Emne volso da bir vajqajыn—dep çetip kelse—bul
çer yj eken. Teptegiz çerdi vijik qыльr qazoqan. Oozu
tar, viroq tyvy kenen. Kicine qana сыqac tyndyk oro-
qo көmkөrylyp çerde çatat. Аньn ystyndө antara ser-
pilgen tyndyk çavuu. Enkejip qarasa qazanqa toltura
salыnqan et qajnap çatat. Baqanda syrsygөн etter ilinip
turat. Otqo voорun qaqtar sunalqan kişilerdin, „qor-
qor“ degen qana qonuruqtarы uqulat.

— Bul emnesi? Çajдыn kynky ысыqta otqo voорun
qaqtaş ылаjыq emesqo. Munu bir az ojloş kerek dep
turup qaldъ.

— Bul özy yj emes ele quduq eken. „Quduqtun tyvynə kyn tijbejt, oşonduqtan salqın voluuqa tijiş” — dedi.

Adyl ajaq-vujaqın qarapır bir az turdu da—emne volso da icine tuşəyın der ıldıj eñkejdi. Avajlar qarasa: tuşur, qajra sьqı turqan bir şatı var eken. Biroq, anı ıldıj alır çerge çatqızır qojuşurtur. „Emi qantem” — der, tyndyktyn tegereğine kəz salsa voo-cuulu bir ыльгсаq çatat. Adyl naq oşol ыльгсаqtı tyndyk-kə ildi da, özy anın voosun qarmpar ıldıj tyşmök voldu. Biroq „tyşkəndə emne?” der toqtoj qaldı.

— Men ucun qazanda qajnar çatqan et kerek; oşonduqtan çiptin bir ucun vutuma, bir ucun tyndykkə vaj-lajın; özüm ıldıj salandar etke qolumdu sunajın der, təmən qaraj salandadı. Qancalıq cojulsa da qolu etke çetpej qojdu. Emi emne qılagın bilvesten salandar tu-ra verdi. Qajrılr öjdə sьqajın dedi ele, çip yzylır ketip qolomtonun çeeğine kyp ele dej tyştı. Çyrəgy oozuna tьqьlr tura qalsa vajaqı uqtar çatqandar ыьq etpejt. Bul ekəə qoqus ojqono qalsa sьqı qacajın der şatıly tyndykkə çetkire çələp qojdu. Biroq alar tyk ыьq etken çoq. Ojqonvosuna kəzy çetip Adyl qo-lomtonun çeeğine çajlanır oturdu da, etten tojqonco çedi. Qalqan etti canacqa salır çonuna tanır, şatıly teep sьrtqa sьqtı.

Ekı kyn çol çyrgəndən kijin bir vajqa vajır alır tərt-beş kyn tьlyqajın—dedi da qalın bir ajılaq keldi. „Aj uşul vajdın yju-qo” degensip coñ bir aq yjgə kirdi. Sьp ele vajdıq eken. Tərt qavat təşəktyn ystındə qьmьz icip olturqan vaj—sen qajdan çyrgən valasın? — dedi.

— Talastan çyrgən valamьn. Atьm Adyl—dedi.

— Menin qolumda qьzmat qьluuqa qandajsьn?

— Qьzmattan qacrajm, biroq bir-ekı kyn qursaqьm tojso eken.

Vaj munu beker çumşajmqo degensip quvandı da ta-maq verip vaqa vaşadı. Adyl ujqudan turup tamaqqa tojot. Qajra çatır ujqıuqa kiret. Oşentip ekı kyn ötkən-dən kijin vajdın acıusu keldi.

— Sen emi vugyn tynı çыьq qajtar—der çыьqı çumşaj vaşadı. Adyl ыras volot der atqa mindi. Qa-lyп çыьqьnь adьqı ajdar varır çajır turdu. Kyugym çanь ele kirgende birəə kelip ulaqtaj ənəyр ketti...

— Ynyndı sьqarsan ələsyn!—dedi da savaqan voj-don çolqo tyştı. Tan atır, el turqan kezde bir ajılaq çetip, mьna çetinci qulun! der çerge ыqьtьr çiverdi, özy vastьr ketip qaldı. Al çerdeğiler—„qul keldi, qul keldi” deşir munu yjgə kijriştı. Anan qoluna oroq verip, beline kətərmə qurcar otunqa salьştı, suu taş-tьr, kyl sьqartьştı. Al yjdyn çumuşu oor, qorduqu kyc-tyu voldu. Ajьldьn cetinde bir aq ərgə var.

— Bul ərgənin icindeki kişi kim volso da en qa-dьrlıu kişi voluuqa tijiş. Mьnda bir kirip sьqajın—dedi da, Adyl aqьn varır ərgənin eşigin actı. Qa-rasa—çyktyn burcunda bir qьz oturat. Adyl emne de-rin bilvesten—oh çan—aj, een-erkin—qana çьqıqar otur-qan eken—dedi:

— Çoq... mьza, bir yjdə een oturqan kişini ele een-erkin der ojlojsunvı? Sen qul volson, men erki çoq kypmyn. Kyndı qul canvas. Eger alam desen—men dajarmьn—dedi vajaqı qьz.

— Qantip? der Adyl an-tan volo tyşkəndə qьz ajttı:

Qьsqasь ker vul: seni alьstan taar qul qьlr alır kelgen menin kyjəəm. Anın malь kəp, vılegi çoon, vi-roq aqьly tyk çoq. Men anı çaqşь vılem, oşonduqtan ec çaqьtvajm, tuşuma kelip qol salqanda „çolovo” desem acıulanır ketken. Qantejin, qьz vajquştı qьmьn-daj erik çoq. Onvoqon it, naq oşonun ertesı çıucu çı-verdi. Beş çyz qoj, çyz çыьq, çeti qul vermek volup quda tyştı. Ajtьlqan mal, altı quldu vyt ötkərgən. Men, çetinci qul kim volso, naq oşoqo tijem der çyrgə-m. Çetinci qul sensin-qo, tezinen araket qьlsan men seniki, eger ekı kyn keciksen tigil alır ketet—dedi.

Adylđn esi ooj tuşur, kəzy çumuldu. Men da seni-ki dedi Adyl, senden ec ıvaqta açьravajm. Biroq qandaj qьlr qacuu kerek, anı bilvejm—der ıldıj qaradı.

Qыз ordunan cыль келир Адьдён қолун қармадь.
Анан ешик cақты азьрақ тьншадь да,—

— Атамдён төөлөгунун ицинде бир ақ тайлақ бар. Ант
урқан тайлақ оној менен қармапайт. Тынкысын ајқа
воорун қартар узақ уқтайт. Ошол кезде ертер cеткин
да, вуйладан ал. Егер қол тийгизсең cөн турур берет,
виоқ cек алдырсаң тык cолотпойт. Қоқус қармар алсан
ел cата қоқтудан cолуқалы да қасалы—dedi.

— Cарайт—деп Адьд ешикке cықты, ел ујқуға кирген-
де ordunan турур төөлорды қарай cөнөды.

Ақ тайлақ төрт бутун төрт cаққа тайтайтыр, ьрас ел
уқтар cатат. Адьд ақығын cыль отуруп тайлаққа cақып
вардь. Ертер cетип,—издеген тайлақ cенсинби? деп вуй-
ладан алдь. Ақ тайлақты cетелеп, ивадалаcқан қоқтуға
кельсе—қыз кутыр туруртур. Cапында бир қурcун, еки cуур-
қан, еки-уc cаран, тайлақтың қому, дақы бир мьльтық cатат.

Ақ тайлақты ағы-вері қомдоcур, кижим-кеceкти тенде-
нир екөө минир алдь. Cy қојур cыгур кеткенде—„қыз
қайда, қыз қайда“ деген ун cықыр қалдь. Апын севе-
би—қадьрдуу кыжөө қолуқтусуна келген. Еми қасар

cери, cаcынар тоосу қалбай қалдь; ун cоқ, cөз cоқ
төcөгун аccам деле „ағы кет“ деп ајталбас деп вар-
са—қолуқты тыгыл таş да cоқ. Қызынды тар!—деп қайната-
сын азарқа салдь. Виоқ вуй қыз ес cерден тавьладь. Ким
вар, ким cоқ деп вайқаcса—cетинци қул да cоқ волур cықты.

Оқујанын тујунун туcынур кыжөө атына минди да қас-
қан вайқуcтардьн артынан туcты.

Кун cаcке волқан кезде қыз менен Адьд артың қа-
раcса созулқан ел бир cан көгунөт. Қыз, қиуқунци ке-
латқанын вилди да, мьльтықына оқ салдь.

Қиур келатат, сен андан қорқро, апы енм өзум ел
cайлајм dedi.

Ајтқаньндај қиуқунци cigit келир қалдь. Ал алыстан
ел қыздь ажавай тилдеп келатат. Қыз тайлақтың васын ву-
руп, апы алдыртан тозур турду. Cigit қылысн қылынан

сууруп cақып келгенде, қыз мьльтықты cар алыр суна вер-
ди. Кыжөөнун кысу волқан менен қайраты cоқ екен, мьль-
тық атыла електе аттан оор туcты. Қайра тилин везер cа-
лына ваcтадь. Қыз ақа волвој мьльтықты васыр қалдь.
Адьд тайлақтан туcө қалыр атты қармадь.

— Seni men atpas elem, biroq soo vojdon ajьlqa barsan ata-eneme kyn kergözvössyn, oşonduqtan özyn tilegen encini verejin dep attьm—dedi qьz.

Adьldь atqa mingizip—qana mьzra, vygundon tartьp sen qulduqtan, men kyndykton qutulduм. Çyг emi, dep çolqo tyşyşty. Canqaj tyştө bir төө qarьnqa kelişti. At menen tajlaqtь arcaqa vajlar qojur, çyktөrdy tyşyryşty.

— Mьzra, sen emi bir qojon atьp kel. Anь toj qьlьp sojur otqo qaqtajь, anan men tijip—sen alqandaj vol—dedi. Adьl ordunan ьgьp turup, mьltьqть qoluna aldь. Birdeme kerynsө atьp kelejин dep, arcань aralar vasьp ketti. Qьz çyzyn çuumaq volup, oşol aradaqь vaşatqa vardь. Bir qaman suu icem dep kelatьp, çuunup çatqan qьzdь kөrdy da tike qacьrdь. Qьz ordunan tura curqar, çoon arcaqa çaşьndь. Adьl bir emes eki qojon atьp kele çatqan. Qьzdьn qьjьqьqьn uqur mьltьqьn sundu. Emneni atarьn vilvej alaң-vulaң qarasa сьmьn-qujun volqon qaman kөryndy. Mьltьqть vasьp qalqanda qaman uzavaj varьp qular tyşty. Mьna uşintip qьzdь qutqarьp alьp qoşuna keldi.

— Qoj, bul çerde qaman көр eken deşip şaşqan vojdon çyгur ketişti.

Adьl ömyг voju olçoluu volqon emes. Bul çolu bir at, bir төө olçosu var; çana mejrimdyu qьzqa tuş kelip, anь ala qacьp ketip varatat. Mьna uşunun vaarь men ycyn соң vaqьt dep—ojlodu. Biroq qolucьtusun ercitiр qajda vararьn tyk vilbedi. Dale volso vajaqь vajdьqьna varajьn dep, çьlqьşьn qajtarqan vajqa keldi.

Adьl keler menen vaj qarьna alьp,—sen qacьn ekensin. „Qajtar“ dep vergen çьlqьnь taştap, özyn qacьp ketipsin. Emi mьnda bir deme uurdaqanь keldin dep Adьldь kişender orqo saldьrьp qojdu. Qьzdь bir yjgө kijrip, anь aqьrь özy almaq voldu. Adьl sьrttan ec qavar uqpastan vajdьn çigitteri ьgьrtqan tamaqть çep, oronun icinde çata verdi.

Bir kuny vaj oroqo kelip, Adьldь сьqartьp aldь.

— Sen alьp kelgen qьz kimdiki ele? dep suraqanda, Adьl al qьzdьn çөnyп ajttь. Bajdьn aciusu orqo veter kycөp—sen qacьp çyгur, bul өnөryndy qьzqa da yjrotьp qojupsun. Men anь nike qьjdьrьp alqanь çatьm ele, biroq tyndөtөn veri çoq; izdep tappaj qojduq dedi.

Adьl qьzdan aşьraçanьn vilip qatuu qajqьrdь.—Al ketse өз ajьna ketti. Meni öldy qo dep ymytyn yzgөndyr. Anan bul calqa tijgenden көрө өз yjмө varajьn dep çolqo tyşkөndyr—dedi da, vajdь qarap teren yşkyrdy. Baj Adьldьn butundaqь kişendi сьqarьp,—emi „qacam“ degenindi taptaqьr tašta; eger daqь qac-san өз qolumdan өlösyn—dedi da yj çumuştarьna saldь.

Adьl, bul vajqa өтө taarьncta qaldь, seveni munun kesepeti volboso qьzdь alьp qojot ele.—Qoj, mьndan ec çaqşьlьq artras dep bir tynөvөstөn төmөн qaraj daqь vastь. Men emi vajqa vaş vatьrқandь qojojun. Dale volso özüm sьjaqtuu kedejдин yjynө kirejin dep çyгur olturdu. Ajьldьn cetinde turqan bir qara alacьqta kempir menen qana cal olturat, Adьl salam ajtqanda, cal alik alьp, төр çaqtan orun verdi. Çөn-çajdь suraştьrьp Adьldьn çoovun uqtu da, көzynөн çaşьn cuurutup ьjlar çiverdi.

— Kyjөgө vergen çalqьz qana qьzьm var ele, anь da qudaj ьraa көrvөj alьp qojdu. Sen maqa vala volup, өlgөncө vaqьp-qacsan, men ycyn ьrьstь qudaj emes, sen vergen volor elen—dedi. Adьl al yjdyn uulu volup çatьp qaldь.

Oşol ajьlda Nөkөş degen bir vaj var. Anьn qojloru çajьtta çyгgөн kezde kyn saжьn eki vьrkyt ucup kelip birin ilip ketet. Mьna uşuntip necen kyn өtty. Baj kejjip-kepcip emne qьlarьn vilbesten ajlasь ketti.

— Kim da kim uşul vьrkyttөrdy qarьnar verse aqa bir semiz taj verer elem—dedi ele, bul sözdy Adьl uqur çelpine vaştadь. Atasь „varvaqьn“ dep qancalьq ajtsa da volqon çoq. Bajdьn yjynө vasьp keldi da—siz emne deseniz men anь orundatajьn, biroq bir qana şartьm var—dedi.

— Al qandaj şart?

— Maqqa semiz tajdın keregi çoq. Qojunuzdun icindegi көк serkeni tulup қылып соjosuz. Serkenin etin vyt vojdon özüm çejm da vyrkыtty qarmar verem dedi. Baj syjynө тысты. Qojqо kişi çiverip, көк serkeni sojdu da, etin vьşыrtыр vyt vojdon Adыldың aldына qojdu. Adыl etke ajavaj tojdu. Baj çana vajdың uc-tөrt çigiti menen vyrkыttyn kelcy çerine varьştь. Ker тындаj—dedi Adыl: men tuluptun icine kirip, көк serkenin naq özy volup тына bul дөвөдө çatam, siler qojdu vaşqa çaqqa ajdatыр çiverip, өзүнөг arcаның arасынан qarар turqula—dedi.

Adыl өзyncө азьрақ ojlonup,—eger meni vyrkыt көтөур ketse, anda qanttim? dedi.—Qoj, mun ucyn bir ajla kerek, vyrkыtkө өз çанымды өзüm qarmar bergennim volbos dep, belinde qurcalыр çyrgөн uzun cыьыrdь cecti. Bir ucyn oң qoluna vajlar, bir ucyn дөвөдөgy dymyrgө vekem cырмады da kыtыр çattь. Ystynө көк terini tujuq kijip, naq ele serkenin özy volup qaldь.

Bir azdan kijin көктөн şuuldaqan yn uquldu. Vyrkыttө azьрақ ajlanыр turdu da, anan көк serkege umtuldu. Adыl qolun sermegence vyrkыttyn бирөө ilip ketti. Biroq vajaqь çip tartыр qaldь. Adыl qorqqonunan qыjығыр çivergende vyrkыt da cocup qojо verdi. Adыldың qolu sozduqur çana çerge qatuu tijgenge esi ooj тысты. Bir kezde vaş көтөрсө çанында tyk kişi çoq. Baj volso көк serkenin terisin сыjыр алыр kete veriptir.

Adыl bul elge ujat voldumqо dep daqь çөнөdy. Bldыjlar vaşыр kelatыр qalyң çылыңның cetinde turqan bir çылыңсыqа kezikti. Al çылыңсыңны ать Aqaj eken. Adыldь ercitip varьр otorqо tigilgen sajma alacьqqa kijirdi da, çarma verdi. Aqaj Adыldың көnylynө өтө çaqь. Bu da işi oңolbos şorduunun biri. Adыl menen тыqьz vajlanьşыр oşol çerde bir nece kyn өtkөndөн kijin qarqajdaqь сығыңның vaarьң ajta vaştady. Özy cyj voornan kelgenine altь çыl voluptur. Oşondon veri тыным

kөwөj Belek degen vajdың çылыңсың qajtarat eken. Aqaj ajttь:

— Men, Belek vajdың toqolu Gylyjdy en ele çaqь көrөm. Al екөөvyzdyn „qacabyz“ degen uvadayыз var. Baj ec qandaj aqь verer emes. Biroq men çedire qojvosmun. Özym vaqqan çылыңdan eki attь tandар minip çyurp ketsem uurluq volbos—dedi.

Al uurluq emes—dedi Adыl. Andajdың vaarьң „uuru“ dese, uuru emes. kişi qalvajt.

Ker bul: temirdi qьzuusunda soq; Gylyjdy syjөt ekensin toqtotpoj al. Aqьнды çedirbe, qoş atьn min, qurçunun vөktөr da çyurp ket, çinim kelse men da silerge çoldoş volup qoşo çөнөjm—dedi.

Bul sözyn durus—dedi, Aqaj. Özyn көурp turасын—ystymdө yjурp salar kijmin çoq, toqolduqu oqо veter. Vajdың qьзыңның kijmi көр, viroq al verbes. Altь çыl өtkөndөн kijin өз ajьma samtар varсам—meni emne dejt? Alvette, sendelgen maqoo dejt. Qana, sen vuqa bir ajla tap,—dep ыldьj qarady.

— Oo, Aqaj qacan da volso qajrat kerek. Andan көrө тындаj қылаь: sen vajdың ajьна varьр Gylyj menen syjlөşур kel. Çылыңны men qajtara turam. Al qacuuqa dajar volsun. Qacar tyny sen eki attь qoştop qoqtuda tursan men vajdың yjynө kirip qьзыңны çana vajdың өз kijmin vyt vojdon tonop cыqam. Munun vaarь senin aqьn ucyn, oşonduqtan vuda uurluq volvojt—dedi.

Sөz vyttь. Aqaj ajьlqa varьр Gylyj menen uvada қылып qajra keldi. Qacar tyny екөө çылыңны een taştар vajdьқына kelse аның yj-ici tegiz uqtар çатыртыр. Adыl Aqajdy qoqtuqa çiverdi da özy aqьғын varьр şыр kirip ketti. Tilekke qarşь qoroо qajtarыр olturqan qojcular uqtaj elek eken. Alar bul екөөн andыр turuptur; yjgө kirer menen—oj uuru kirdi, uuru kirdi! Tosqula, tuş-tuşun tosqula! dep vyt torop qalyştь. Baj-vajvice da көzyn uşalar vaş көтөур—

— Qajda ele, qajda?—dep qыjыға vaştaştь. Adыl emne қылағын bilbej alaqtaj тысты. Eşikke cыqajьn de-

se, qojcular torop qalqan. Yjdyn bir çaq keregesin kɵtɵrɵp  iveruuygɵ kycy  eter emes. Ajaq-vujaqt  s jralar  yurp con bir qazambaqqa qolu urundu. An  kɵtɵrɵ salsa ast nda con qazan ajran turat.  aman coqoj, quur ton menen balraja vaer  jrand n icinen orun aldy. Qazambaqt  ystynɵ kɵmkɵrɵ saldy. Qadimkidej  ajlan r olturaj n dese ajran qazanqa tolup tɵgylyp varatat; qursaqt  ajavaj acqan Ad l bir-eki  utqanda qazan vɵksɵrɵ tuşty.

Qojcular n ekɵɵ eşikte qal r, birɵɵ kirip keldi. Kempir  aş r ordunan turup s raqt . Yjdɵgylerd n vaar  şqanana  antar  r,  ykty but tintişt . Aq r, —silerdin kɵz nɵrgɵ uuru emes,  in kɵryngɵn oqşojt dep vaj uruşa vaştaady. Ec nerse tav lbaqandan kijin qojcular ajr t  mojnuna alyşt  da, ɵz orundar na qajt şt . Vajd n yj-ici tɵşɵkkɵ qajra  at r q zuu ujqura kirdi.

Ad l ajrand n icinen aq r n tursa tonu menen s m nna ajran şorqolor aqr  atat. Qoj, menin ystymdɵ kijimin ajrandan—aqşaqş  kelbejt eken dep kɵjnɵk-ştan nna vaşqas n but cecir, ajrand n icine t r r qojdu.  zy qazandan s qr vajd n tɵşɵgynɵ keldi. Vajd n ş m k rmɵsyn, maas —kɵlɵc n kijdi. Saran n  am n r, tevetejin vaş na qondurdu da, keregede ilinir turqan con qamc n  qoluna qarmady. Anan aq r n  lyr q zqa keldi. Q zd n vaş nda  atqan aq tanylcaqt  kɵtɵr p,  ajqan tergenindin vaar  şundadyr dedi da— olqo tuşty. Keciir qalqan n vilip  ygyrɡɵn vojdon qoqtuqa kelse, tigiler kytur turuptur. Tanylcaqt  cecir kɵryşşɵ ici tolqon as l kijimder. An n vaar n Gylyjgɵ kijgizişt  da atqa minir  onɵr ketişt .

Tynkysyn turup alyr q m z icyu Belektin adeti ele. Bajvicesin ojqotur, s raqt  daqr  and rtt . Bir ajaq q m zdy icir  iverir, eşke s qaj n dese sarana  oq. Al tygul k rmɵ-ş m, galoş, maas n n viri da qalvajt. Uzavaj tanylcaqt n da  oqolqonun vildi.  ana as r  kyrɵ vaştaady.  igitterinin vaar n  jdy r, kim var kim  oq ekenin eseptej vaştaady. Qarasa alacs qta  atcu

toqolu  oq. Vaj munun qajda ketkenin vilbese da on saqt  kişi menen sonunan quur s qt . Ketsy  olu

uşulqo—dep suunun  eegindegi con  olqo saldy.  zynun  ana as r qalqand qtan kylyk att n oozun qojovirir, qatuu kelatt .

Aj  ar q... Aqaj art  aqtan uqulqan duvyrtty sezir toqtoj qaldy. Ad l da t nşar, vul duvyrt kɵr  lyr n q  emes, bir  ana  lyr n q  dedi. Aqaj  damdar qacaly dese, ycɵɵvuz virigir bir kişiden qacs şv z ujat emespi dep, kelatqan vajd n  olun tozdu. Vaj acuuu menen kelip Ad ldy con sojulu menen caar  iverdi. Ad l an n sojulun tootposton ɵzyn tizginden alyr—

— Vaj m, uşunun dele  eter, emi yjynɵ qajt- dedi.

— Sen emne m nca quturdun?! dep vaj Ad ldy qojur Aqajdy qacs rdy, an  da bir caar  iverdi.

Vaj anan Gylyjdy qacs r, an  urmaq voldu.

Ad ld n acuuu kelir aq r n  andaj vast r r vardy da, vajdy at nna oodar  ald na ɵnɵrdy. Ajqa tuşma tuş qarmar, vajd n icin  ara tartt . Taştn ystynɵ  atq r qojur ɵzdɵry  onɵm kcy voldu ele viroq vul kezde artq  quuquncular  etir kelip toroj vaştaşt . Ad ldardy qolqo tuşyurp, ycɵɵnyn te  butu-qolun tanyşt . Oşol  erde  ajlyr  yrgɵn tɵlɵrd n icinen bir

qomduu tɵny ajdap kelip, bul ycɵen artyp salyşty. O-
ujatany Ujezine alpaşyp, ycɵen teñ attyрмаq volup
řarymь tɵmɵn ketti da, řarymь vajdın ɵlygyn alyp ço-
qoru qajttı.

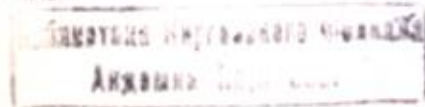

Belektin denesin coñ yjgɵ şajlaştyşyp ɵkyře vaştaşty.
Icinde toltura ajrańy var coñ qazandy kɵtɵryp vařyp
vaşqa bir yjgɵ alpaşyp qoşuştu. Asan voluş şyşyma
caşty kişi menen ɵkyřyp tyşty ele, any şoldoş—şoro-
loruna qoşup naq oşol qazan turqan ɵrgɵɵgɵ kijrişti.
Qatyn valdar uu-cuuqa vatyp şatqandyşyna qaravastan
ɵrgɵɵdɵ olturqan kişiler vejtaanyş Adyldy çana aqa çol-
doş volup alqan Aqajdy qarqap, anan şajvaraşat ker-
terdi qozqoştu. Vajdın çigitterinin biri coñ canac qymьz

kɵtɵryp kirdi ele, voluş qymьz icpesten-maqqa kɵp-
tɵn veri qymьz řaqraj řyřet, andan kɵře ajrańy vol-
so quj—dedi. Al çigit „bras volot“ dep, qazandy acty
da coñ ajaq ajran qujup verdi. Boluş dem alvaj turup
tartyř řiverdi. řanaza, doorandyń vaary menikiřo dep
icinen tynyp olturqan Arıpbek moldo voluştu qıvattap—

— Ajran vaşyp turqan taza tamaq, bul naq vejtişin
syty, maqa da bir kese qujup ver—dedi. çigit daşy
bir coñ ajaqty qujdu. Anan ulaqa şaqtaşy kişilerdin bi-
ri men da bir ajaq icejin degenin, çigit daşy birdi
qujup çatsa suzqunun vaşyna quur tondun etegi iline
cyrty.—Oj, bul emnesi? dep çigit cocup ketti. Eldin
vaary emne var eken? dep suraj vaştaşanda, çigitteri
şym, quur ton, kijiz coqojdu suurup cyrty da olturqan
eldin ortosuna taştap qojdu.

Ertesi Arıpbek moldo tizilgen eldin vaaryń řanazaqa
turquzdu. Aq kijizge orolup, ystynɵn qymqap şavlyşan
ɵlykty atqa ɵnɵryp ыldy řɵnɵřty. şaqaadaşy myrzɵgɵ
alyş kelip, qoşuştu da, Arıpbek duva qylyşandan kijin,
el şaryşt atqa mindi. Qadyrluu vajdın arvaşy ыrazы
volsun dep, any ystynɵ ɵlgen vajdın ajvattuu tuuqan-
tuuşqandaşyna şaqşy kɵrynyy ycyn el myrzɵdɵn cырa
ɵkyře řɵnɵřty. ɵr çerde attar řyřvɵj, ɵkyřgen eldin
yny cырraj qaldy. çoldon atty esaldyşyp, ulam şeldire
vastyşyp ɵkyře veyyřgɵ tuura keldi. Ajlyqa şaqyndaşan
kezde vaary teñ bir az toptoşup turdu. Emi ajlyqa qa-
tuu ɵkyřyp varaly deşip attyn oozun qojo verişti. Vo-
luştun uulu Urmat, Belek vajdın qyşyn almaq volup qu-
da tyřkɵny şyşgen. Vajdın yjyn ɵz icinde şaqyn kɵr-
gɵndyktɵn munun şany-manь qalbastan ɵkyřyp varattı.
Biroq mingen aty qyşdanyp ketip, ɵzyn vasa cырlydy,
ańqyca dařy bir at kelip tepsep ketti. Qajran vala,
uzavaj çan verdi. El Belekti unutup, Urmatqa coqıldı.
Atasy Asan volso—ɵlvɵsɵn donuz qorqur—dep Belek-
tin ɵlymyn qarqaj vaştady. Kɵrkɵ cejin vasybastan
ɵkyře verdi. ɵlgen vala qajdan tursun. El Urmatty Be-
lek orolqon aq kijizge orop, keregege tanyşty da, ys-
tynɵ qymqarty şaar voluştuqun qaraj alyş řɵnɵřty.

Boluştuqu Belektin alybny çoçoru çaqında ele. Myrzөгө qojuu usyn qarqasan ketken ölykty qajra yjge alyp kelişine alyda qalqan kişiler an-taң boldu. Öz uynе alyp kelip tuşyret eken deşse, boluştuqun qaraj ötyр ketti. Alyn artynan uu-cuu volup ökyгyp kelatqan eldi Belektikine qajrylat eken deşse ec biri qajryl-bastan boluştuqun qaraj ötuşty. Мына uşintip murunqu ölymden kijinki ölym qadyrluu volup, Belektin ölymy vyt esten сықты.

* * *

Kişi artyp төө çetelegen төрт çigit tuş cende Bektaş biydikine toçtoştu. Qozunu sojdurup, tamaq astығыты. Adыldardyn qыlyqyn uqur, Bektaş vij uqmıştuu bir ökyм сықарды. Uzun çana çoon төрт qazyқты çerge qaqtyrdy da avalы Adыldy kerdirdi, alyn ystynө Aqajdy kerip, Gylyjdy vaqqa taпыşt. Yçөөнө arnar yc sojul kesip, sojul сылыр vytkycө savaj verişti. Tamaqty çer vytkөndөн kijin, төрт kişi tutqundardy qajra төөгө çyktөр төмөн qaraj daqy çyгyp ketti.

Bulardyn vaqyna naç oşol kyny azыraq kyn çaad. Çer tajqaç volup, tamany çalpaç qajran төө ulam tajqalana verdi. Adыl adыn alyp—

— Oj, мына vu төөңөр emi bir tajqalansa sözsyз сықылат. Bizdi vasa сықылыр şaarqa çetpej ölyр qalyр çyгwөjly. Мындan көрө bizdi ceckile da, çөө ajdar alyqыла—dese eckimisi uqqan çoç. Anqыca vajaqy төө daqy mydyrylyр ketti. Yçөөn ten vasa сықылыр bir azqa sejin turvaj qaldy. Biroq bulardyn birli da ölgөн çoç. Ajdar kelatqan төрт kişi төөny qajra turquzup bulardyn vutu qolun ceçpesten şaarqa alpardy.

Adыl, Aqaj çana Gylyjdyn alyby qajsy... Munun vaaryn qaçazqa çazдыгыр şaar vaşсыына ötkөryр verişti da, qajra eline qajtyşt.

Şaar vaşсыы bulardy ec suraqqa alyqan çoç.

— Emne volso da ölymdyn kişileri eken dep Adыl menen Aqajdy tyrmөгө qamatыр saldy. Gylyjgө özy ee volup birөөгө satuunu ojлodu. Astыrtan ar—kimge

qavar saldy. Aqыgy şaar icindegi turaqtuu bir vaj ca kelip көryр—özymө ajal volor degen oj menen aldy da şaar vaşсыына көр aqca verdi. Мына uşintip toçolduqtan qutulamaço dep ymyt qыlyqan Gylyj qajra kynydykke tutuldu. Biroq Adыl menen Aqaj qajda... Alardy astыrtan izdej vaştady.

Al ekөө tyrmөdө. Tyrmөnyн eşigi temirden, bir da terezisi çoç, duvalы qalyн, ysty vijik. Yjdyn naç төөөsyndө kijimsiz kişi arañ çana vatqыdaj bir teşik turat; çaryç oşondөн tijet. Adыldyn vardыç ymyty oşol teşikte. Antken menen al teşikke çetyy qыlyн.

* * *

Qursaqtary асыр şыlyqыр olturuşa eşik tars dej tuşty. Qaroolcu eşikti асыр kicine vaştыqqa toltura tilgilgen talqandy verip—

— Silerge emi talqandyн emne keregi var? Sevevi—Byrsygyndөн qalvaj atыlasыnar—dedi da eşikti çaar ketti.

Adыl bul talqandy çivergen Gylyj ekenin bildi da—

— Qat taпысылыр? dedi, Aqajdy.

— Azыraq taпыlyн.

— Emese Gylyjgө qat çaz dep qoluna qaçaz, karan-daşty verdi.—Gylyj, çalaң qyldan eki qulac icke çip eş, daqy tarazанын çarym qadaqtyç taşын tap; con көмөçqazan nan çaar, bulardy oşonun icine sal; munun vaaryn ertenden qalvaj vizge çetkir—dedi.

Qatty vyktөр talqandyн icine тықыты. Adыl eşikti vartyр tarsыldata vaştady. Qaroolcu kelip—

— Emne? dep surasa—

— Me, мына vu talqandy qajra alpaгыр ver. Eki kyndyn icinde viz aqçadan ölvөsvyz, dep—Adыl çoon qajtardy.

Gylyj vaştыqын qajra сықылынан cocup ketti. Qançасын alyр qalyşt eken dep aca salsa qaçazдын usu көryнyp turat. Bazarqa alyр kelip birөөгө oçutup көrdy. Adыl daqy bir alyan tapqанын çatqandyqын sezdi da işke kirişti. Qoçojundun qampасына kirse qurçun-

dun eki közynö toltura salınqan qıl var eken. Arı eki qulac çip ești da, anan çarım qadaqtıq taş izledi di. Con dykündö sooda qılyp olturqan „calına“ varı taştı aqıyn uurdap qajta keldi. Qadaq menen arqandı icine salıp qalın kömös qazan çaptı. Ertesi kyn cıqa alıp gıp Adıldarqa kijirdi. Qaroolcu eşikti acıp, pandı berdi da—silerdin çyrögynörgö tamaq qantip barat? dep eşikti çaar ketip qaldı. Al ketkenden kijin pandı sındıgıp körsö qadaq taş menen çip cıqa keldi. Bulardı vaş çaqına qatıp qojup, özdöry çaqıylar tojdu da çatıp alıp uqtaştı.

Tyn kirdi. Adı menen Aqajdı uşul tyny atmaq volup luştı. Tartıp vojunca qarooldu kucötüp köcö çaqıyn qaroolculardı vaşcısın qojuştı. Adı çipti qadaqqı vajlar alıp, Aqajdı ijnine cıqtı. Anı tamdıñ töwösündö gy teşikten ulam aşıra ırtıyp turdu ele, bir uvaqtı çip ilinip qaldı.

Adı sekirip çerge tuştı da kijim-kecesin vyt cecti. Çirke asıyp öjdö cıqıp teşikke çetti. Eki çaq qartılıp tıttıgıp çatıp arın degende cıqıp ketti. Aqaj kijim-kecekerdi taıyp çirke vajlar daqı çönötty. Eri aqıgı Adı Aqajdı onoj qana suurup aldı.

Bul ekö tamdıñ töwösündö olturup qajra kijinip köcö çaqı vajqasa bir qaroolcu arqı-terki vaşp turat. Al bir azdan kijin mıltıqın tamqa çölöp, özy cılyp cegip oltura ketti.

Adı ajttı—

— Men mına bul çipti öz belime vajlayın, duvaldı voordop ıldı tuşöjyn, sen volso çiptin ucun ulam çıldıgı ber, tigil mırganın mıltıqın alıp, özün orqo salı—dedi.

Ajtqanıñdaj, tamdıñ tyvündö olturqan qaroolcunıñ naq çelkesinen tuşp keldi da alqımdan aldı. Ooz-murdun çooluq menen, vutu-qolun vajaqı çip menen tapıştı da, özdöry çatqan orqo tuşp gıp çiberiştı.

Adı mıltıqtı asıyp, Aqajdı eercitip alıp, Talastıñ toosuna qaraj çyurp ketti.

Tyn çarım ceninde Adı menen Aqajdı sırtqa cı-

çatıp atmaq volup veş çasool çetip keldi. Eşikti tars acıp, icinde toqolonup çatqan kişini sıjröp cıqıssa Adı, çc Aqaj emes, özdörynün işenimdyu saqcıs eken.

* *

Adı menen Aqaj qacıp çyurp olturup Bektaştıñ ajalıyn ısty çaqındaqı toqo cıqtı. Toqojqo kirip kijik atıp, necen kynu oqat ötköruştı. Adıdıñ bir qana oju Bektaştan epter öcymdy qajtarsam dejt. Sevevi—töynün ıstyñdö tapıyp kelatqan kezde qazıqqa kerdirip qorduq körsötpeıdyu... Мына oşon ucun, buqa bir varıp kelejın dedi da dumana keıpin kijinip alıp Bektaştıñ ajalına kelip cet, çaqada ojnop çyrgön valdar-dan—Bektaştıqı çajıs? dep suradı. Baldar Bektaştıñ yjyn körsötüp,—anıñ qatıñ keceten veri toloqotup törej alvaj çatat. Sen dumana volso anıñ bir emder kö—dep kulyr qalıştı. Adı oşol zamat Bektaştıqına varıp, aq urqanda dumananıñ unun uqur, yjdö olturqan ajal-dardıñ vaarı eşikke curqap cıqıştı. Alar dumananıñ çetelep yjgö kiriştı.

Adı toloqotup çatqan ajaldı emdemekci volup anı carq ajlandı. Anan dumanalıq kucymdy körsötöjyn dep sekirip varıp vaqanqa çavıştı ele vaqan tajıp ketti. Adı qolomtonun tyvünö varıp kömköresynön tuştı.

— Bolekettin vaarı munun kyjöösyñdö eken! Kyjöösyñ qajda? Men anıñ bir emdejın—dedi, Adı.

Bir—eki ajal eercitip cıqıp Bektaş olturqan yjdy körsötüp qojuştı. Adı qıjıqırtqan vojdon kirip vardı ele, Bektaştıñ icip olturqan qımtıy ırtıyp ketti. Adı yjdögylerdyn vaarın eşikti qaraj quup cıqtı. Bektaştıñ vaşınan attap, tajaqı menen urqular, bir qatar çazasın verdi da, anan sekirip varıp çelvoocı çavıştı. Özyn-özy kyylöp selkincek tepti. Anan ucup varıp Bektaş-tıñ ıstyñdö qondu ele, anıñ öpkö-çyrögy yzylö çazdap, esinen tandı. Adı aqıgıñ cılyp yjdön cıqtı da, toonu qaraj qajra ketti.

* *

Toqoqdo anr qacr yruu qandaj qjn? Ad menen Aqaj bul turmutan t adap bir aqqa ketyu-ge qamnt.

Ad azyq qamdap almaq volup kyugym tala qaln bir ajlqa keldi. Atqulaqqa anr vaer, con bir aq rgee kirdi da, bir canac syzm turqan eken an ktrdy. Qajnr eikke sqajn dese:

— Aj, aldaq rgee orun salqla, vol tezireek, ot aqr ivergile der ve-alt kii etip keldi. Ad em- ne qlan vilvej esi ooj tuty. lt verip sqa qacuu-qa volvoj qald. Taqtann burcuna kirdi da vetine ki- cine talpaqt dalda qnr atr qald. Kytrgen er- den rajda volqon kiiler kim? der aqnn qaalasa qa- dimki volu eken. Boluqa aqlar orun salr, aj qojutu. Kytrn qara qozunun eti qazanqa salnd da el an-munu szge kirdi.

— Bajaq oqvoqon Ad tyrmdn qacr ketiptir- dedi volu. Addn ajnan bir emes, eki kii ldy. Eger qoluma tus ajnavaj qana utar elem—der, ulam vzna verdi.

Et vr tavaqqa tuty. Olturqan qonoqtor vsaq qurcutmaq volup vyle surat. Biroq vylenyn qajda ekenin kelinden vaqa ec kim vilvej eken. Al, taqtann astnan taar vermek volup, Ad atqan erge keldi.

Addn ajlas emi qurudu. Uncuqraj ata verse, szsyz qarmaalr qala turqan. An ystyn volutun qaa- r qatuu. Ad, kelindi talpaq menen urup iverdi ele al vajqu vaqnr vaer qolomtonun eegine qilad. Ad ordunan r turdu da eki-yc attar eikke sqt. zync bir vaatrsnr olturqan volutun esi sqr, kzy aqajd. Add taanr, mun ysyn ec qandaj dava oq eken der qala verdi. Ad eikke sqr, vo- lutun atna minip yryp ketti.

Yj tolqon kiinin vaar—uuru kettil! tosqula... qar- ma- qla! der Ad as uzaqandan kijin qana qjnr tim volutu.

Ad bir att minip ketkenin ec kim vilgen oq. Al volutun atn minip, quuqun-syrgynsyz ketip varatna con qivand.

Aqajdn qolunda mltq var. Al eki qojundu atr ar, z- dry atqan ynkyrge keldi. Ottu con aqr, qojondun birin i- kevek qnr qaqtar ald. Ml- tqn qoluna ar qomuz sjaqtuu qojqular icine tolqon armann ajtt.

— Assalomalej kim,—dedi Ad.

— Alej kim salam, atnd alajn desem qolum vo emes, zyn tuyup trge sq,—dedi Aqaj. Ad att vajlaj salr, ottun eegine oltura ketti. Aqajdn delevesi oqo ve- ter qozqolup uzaq rdad.

Eki dos ottun annda qatqra kulyr olturqann kijik ular qajra kelatqan bir mergenci kryp qoj- du. Aqnn andr varsa—vajaq Ad.

— Munu tezinen qolqo tyşyruy kerek dedi da, tyn voju çetip kelip Asan voluşqa ajttı. Minip çyrgөн atьnan açьrap, qьсьгь qajnar uqtavaj çatqan voluş oşol zamat otuz kişini çьjьrdь. Mergencini aldьna salьp— Adьl menen Aqajdь izder vat ele çetip keldi. Adьl çana Aqaj azar-tozoq menen işi çoq çana uqtar çatьrtь. Boluştun çigitteri vul ekөөn vyt qurcar kelip, çьldьrvaaj vaşьp qaldь. Vaşьna tajaq zьn dej tyşkөndө co-cup oşonuşsa—ajaq - vijaqьnьn vaagь vyt tozulqan. Adьl qolqo tyşkөnyu көгүp „emne qьlsanar özynөр vilgile“ der çata verdi. Boluş vul ekөөn ajavaj savatьp, kьcyn көвүncө Adьlqa cьqardь. Munun vutu- qolun vuuqan çoq. Uzun eki cьlvьr menen eki qolun, eki arqan taar, anь menen eki vutun vajladь. Tөrt çigit at ystynөн turup, төrt çaqqa tartqьlar voluştun өз ajьn qaraj çyruy ketti. Aqajdьn volso eki qolun arqasьna taьp, mojnuna sьjьrtmaq salьp çetelep çөнөsty.

Adьldьn qajratь mol. Tөrt çigittin ortosunda ulaq volup kelatьp:

— Boluş! dedi.

— Emne dejsin?

— Meni qajda alparasьn—dejm.

— Yjgө alparam.

— Kimdikine?

—Belektin qunu ycyn özynьdy oşonuquna qul qьlp verem.

— Emese kyc kьjөө volojuu, qьzьn maqa aьp ver.

— Tentektin tilin, dedi voluş. Men seni vajdьn qьzьnьn kьjөөsy emes, çatьp aьp tamanьn çalacu qulu qьlam.

— Raqmat voluşum. Oşonun tamanьna çetkirseu ele voldu, өjdөрөк çьlp oozunan өrkөndь özym da vilem, der kete verdi.

Boluş kişini qьjnaqandь sonun көrөt. Bul ekөөn aьp keldi da qoroosunun cetine vijik bir ustun ornotturdu. Eki qolun eki çaqqa kergidej qьlp tuura cьqac aştattь. Bir çaqьna Adьldь taьp, bir çaqьna Aqajdь tandь da,—tyn-kьcyn uqtavaj qoroo qajtarqьla der—voluş kьlup qojdu.

* * *

* * *

Bektaş, voluştun ajьndaqь bir kedejdin Anar attuu qьzьna quda tyşyrtьp. Al vajquştun atasь çoq, enesi qartan, çetim qьz eken. Bektaş ajavaqan qadьrman, özy vij volqonduqtan bir ceti zorduq menen alqanь çatat. Naq oşol Adьl çana Aqaj qarmalqan kьnyu Bektaş çigit-çelenderi menen kьjөөlөр kelgen.

Qьzьn Kençe degen bir çeeni var volucu. Oşol ekөө birin biri көптөн veri syjyp çyrgөн. Biroq bulardьn mьndөj ekenin ec kim vilcy emes. Bektaşьn kьtrөгөн çerden kьjөөlөр kelerin Kençe uqar menen şaşa çөнөр çyruy olturdu da, qьzьn ajьnda volup çatqan oşun-tamaşanьn ystynөн cьqtь. Qьz menen aqьldaşa, көnyl vajaqь vojdон—erter ajlasьn tapsan, men seni ki dejt. Kençenin vaşь man volup:

— Men qantip tavam? dedi ele.

— Aqaj menen Adьl uşul ajьndaqь mamьqa taьlpьp turat. Oşol ekөөn cecip voşotson ycөөlөр meni erter qutqazьp ketersiner—dedi.

Kençe —Adьl menen Aqajdь qaraj çөнөdy. Alaqtar çetip kelse, bras ele ekөө mamьqa taьlpьp turat.

Assalomalejkim—degende:

— Aljkim salam, mьrza, çol bolsun... deşti tigiler.

— Silerden aqьl surap keldim. Bektaş degen vij cьqtь. Bijligin qьlp çөн çyrbөstөн çaş qatьn alam der, men alcu qьzqa suqtandı. Emi qantem?—der Kençe ьldьj qaradь.

— Naalьva, mьrza. Bektaşьn qьlpьp viz vileviz. Bygьn al taş-tamaşanьn ystyndө cьqar. Sen volso quda tyşkydөj malьn çoq, quru qalqandьrsьn. Ker mьndaj bolsun: viz al qьzdь voşotup qoluna salavьz, biroq aqьvьz ycyn emne alavьz?—dedi Adьl menen Aqaj.

— Suraqanьnar bolsun, aqataşlar.

— Emese vizdi voşot—deşkende arь çaqtan kelatqan qьzdardьn yny uqıldı. Kençe cetke cьqьp çaşьna qal-

qanda, ojunqa varavъz dep ajavaј җasanqan uc qъz,
qoroонun җанына тура qalyр Bekvekej ajтышты:

Bekvekej qactъ, vel aшты,
Saqsaqaj quip adaшты.
Qoш quldu тапыр җырасqa,
Bir kyny kecke savaшты.

Tynkysyn тыпvaj җygyргөн,
Tylkynyn qolu сөгylsyn.
Quldarqa иjqu бервеген,
Qарышqар qаны төгylsyn—

...ajduq!

— Balil dedi Adyl. Ooldo qajran qaryndaшtarым—
ajja... silerdi kersem—qивальсьым qojnuma vatpajt.

— Qajda varatasъnar?

— Qъz ojunqa varavъz. Bektaш vij kыjөөлөр kelgen.
Siler da җyгwөjsynөrvy? — deшти.

— Raqmat, qaryndaшtar. Qolu-bitubuz тапылуу. Eger
вошonsoq сонунардан җете varavъz — dep Adyl munaja
qarap tim boldu.

Qъzdar uzar menen Kenҗe qajra keldi da, vul ekөөn
cecip aldy.

Adyl ajты:— viz emi voluшtun aшlyнан epтер bir at
таар минip seni төмөн җақтаqъ тоqojдон тозовуз. Qъz
ojun өtkөндөн kijin ajaldып bir aq көjnөгyn, aq җоо-
луqun җана ucunda җеси бар соң вьсаqтын qыпын таар

al da vizge alpar. Iшtin ынтаjы kelse qъzды аҗратыр-
алыр qalqып vardы—dep Aqaj ekөө җөнөр ketti.

Kenҗe qajra kelse, qъz ojun baшталыр qalyptyр Bir
tarapta qatar tizilgen qъz-kelinder, екinci tarapta җigit-
ter oturat. Kыjөө җoldoшtordun icinen qarasaqal, semiz
kiшi тура qalyр mintip ыrdady:

Estep bir kynde зарлаjмын.
Evin таар vашыр varvajмын.
Qъz-kelin көр, мен җалqыз,
Kimindi qantip tandajмын?

Qъзыqыр qъzды җандаjмын.
Bilegin vekem qarmajмын.
Bir syjdyr dep vetinen,
Sonunan eercip qalvajмын.

Ojun vaşqarqan kelin munun astınan sьqьr:

— A sen tandaj elek çatьr ьrqa umtulqan qandaj nemesin? Bizdi şyldьn qьlqanьn qo! Ordunaj turur uvara volvoj oltura qoj—der qajra tyrtur çiverdi.

— Qьz-kelinder şьvьraj verip qulaqtьn quçurun al-dь: tur ьjdə, çeen emessinvi, sen ьrda der vajaqь kelin Kençeni turquzdu.

Анqьса—voluş saqьr çatat—der bir çigit kelip Bektaştь saqьr ketti. Syjəny Anar een qalqanь usyn Kençe ajavaj qivanьr, mintip ьrdar vardь:

Ala bir toonu qar çajlajt
Asqaluu taşqa mal varvajt.

Anarьm alьs ketken son
Ajlanьr vasar al qalvajt.

Qara bir toonu qar çajlajt,
Qalьn taşqa mal varvajt

Qadьrkeç alьs ketken son
Qajrьlьr vasar al qalvajt.

Adьrluu tooqo mal vaqtьm,
Ajьnə kelip men çattьm.

Aqьrь mintip çetalvaj

Anar, azaptuu volur qajqь artьm.

Kençenin ьr oturqan elge ətə çaqть. Ojundu vaşqarqan ajal öz icinen tereь ьraazь volur, Anardь çeteler sьqtь. Kençe Anar menen ajqalьsa tura qalьr, bir ɵpty da qajra varь orduna oturdu.

Oşentip ojun ajaqtadь. Qьz-kelinder ɵrgəɵgə coqu-lur çatqan kezde Kençe Anardь aqьrьn çandar vardь da Adьldьn kerek degen nerselerinin vaarьn ajttь. Anar atasьnan qalqan qьndь aq kəjnək çana aq çooluqqa qoşur vekem tyjdy da Kençege verdi.

— Biz Bektaştь çoldon kytəvuz der, Kençe atьna mindi da, Adьl menen Aqaj varь turcu toqojqo ketti.

— Qьzdь uzatqьla!—der Bektaştь qьstaj vaştaj son, kelinder kelip Anar menen kəryşə vaştadь. Anardьn

çaqьn kərgən çenesi Anijra vajquş munun öz teni eməs vaşqarqan varatqanьna ici kyjur, kərkə kəryşkəndən kijin eşikke ɵzy eercitip sьqtь. Qьz aqqa aqьrьn sьrьn ajтьr, atqa mindi da Bektaştь menen birge çənər ketti.

* *
*

Kençe toqojdon varь Adьl menen Aqajdь taar alqan. Alar voluştun daqь bir atьn qarmar alьr ekə ucqarьr çyruptyr.

Adьl ajalca kijinip, qьndьn ucundaqь çezge qьl taqьr tumşuquna vajlaqanda naq ele „çeztumşuqtun ɵzy“ voldu.

Aj çarьq. Qьzdь alьr kelatqan Bektaştь vildi alьstan kəryştь da, alardь aqmalар çeek menen çyruр olturuştь.

Bir çerge kelgende Bektaştь quptan namazьn oqumaq volur atьnan tyştь. Çanьnda çyrgən çoldoş-çorologunin vaarь aqqa qarar toqtor qalьştь. Bektaştь qьvьlanь vet alьr namazqa oturqanьn Adьl kərdь da toqojdu aralar ɵzy çalqьz çetip vardь. Bektaştьn vet mandajьnan sьqьr sьnrəqan yn menen alqьmdan alqanda verkilerdin vaarь qaca çənədy. Alar munu anьr „çez tumşuq“ eken der ojloştь. Sьnь Anar da qorqtu.

— Kençe kelip menden kəjnək menen çooluq alьr ketken. Silerdi men çoldon tozom degen. Balkim vul „çeztumşuq“ oşol çe anьn çoldoşturunun biri sьqar dedi da, atьnьn oozun çьrьr artta qaldь. Анqьса Kençenin ɵzy da kərynur—Anar!—der saqьrdь. Vul iştin emne ekenin bildi da toqojdun arasьnda turqan Kençe menen Aqajqa varь qoşuldu. Анqьса Bektaştь vildin çeektegi çьqacqa vajlaj salqan qara çorqosun cecip minip Adьl keldi.

— Bektaştьn ɵzyn emne qьldьn?—der vular suraqan-da,—vildin esi ooj ketti oqşojt, vьlq etrej çatьr qalqan son ɵzynə tijgen çoqmun da, atьna minip çyр verdim—dedi.

Tərtəə tyny menen çyruр olturur Olujataqa daqь keldi. Kençe öz ajьma qajra varsam Bektaştь bilip qalьr

soo qojvos; an ystynə qyjajvaj turqan ata-enem degi çoq. Qyjər tuuqandağym volso mensiz da ooqat qylat. Oşonduqtan Sujdögy eçeme varam—dedi da Anardь eercitip alqym çol menen çyryp ketti. Adyl çana Aqaj

Kençe menen Anarqa çoş ajtşыр qala verip, Gylyjdy izder Olujatanь vazağna kirdi. Attarьn vajlar çoşur eldin cetinde anqajыр çana qarar turuşsa, bulardь atmaqсы volqon şaar vaşсыь көryp qaldь. Çoş at cek-

ken çumşaq arabasьn toqtoto çoşur, eki çasoolu menen çetip keldi da, Adyl menen Aqajdьn teke mandajьna tapanca taqar, tyrmöny qaraj daqь çeteledi.

Bulardьn minip çyrgөн eki atь vajlanqan çerinde qala verdi. Gylyjdөн ec qandaj dajьn çoq.

Bul ekөөn өzdөry çatьp сыqqan yjgө qamadь. Biroq yjdyn ystynky teşigine qalьn temirden qarqar çoartьp. Yjdyn ici qarqaranqь. Мына, Adyldьn aqьь emi qurudu.—Başqa tyşkөнyn көrө çatarvьz—der Aqaj ekөө dale volsь qajrat qьldь.

Eşik tars aсыьp, eki çasool kirip keldi. Bul ekөөn çetelep сыqьp, tujuq ykөkkө saldь. Ystyn çaar, toodan qulatsa da aсыvas тьq menen cegeledi. Ykөktyn сыьtnan сыңсыг orop con qulpu taqtь.

Adyl avajlar qarasa ykөktyn voorunda kicine çana teşik turat. Eki—çaqtь bir qarar alajьn der teşikke vaşьn тьqtь ele, afaң vattь. Oşol kezde, bulardьn ajdalyşьn өз көzy menen көrmөk volur ujezd vaşсыь da kelip qaldь.

— Oj төрөт, uşunup vaarьn qьlqan—sensin. Biz emi qajda varavьz? oşonu ajtsь—dedi, Adyl.

— Siler Sibirge varasьnar.

— Qacan keleviz?

— Əlvөsөнөр on çьlda, eger өlyp qalsanar kelbessinер. Qana emese Sibirdi da bir көrөly—der, Adyl vaşьn ykөkkө qattь.

Eki çaqть көryp qalajьn degensip, Aqaj da vaşьn сыqardь. Qarasa, el tegerekter tolup ketiptir. Ajlananь antara qarar сыqьp:

— El көр, biroq Gylyj çoq—der qatuu yşkyrdь.

Qalьn eldin icinde tanьrқар qarar turqan qьrқьzdar-dьn biri:

— Aj sen, qajsь Gylyjdy ajtasьn? dedi.

— Belek vajdьn toqolu, menin qoluqtum Gylyjdy ajtam.

— Oo, men anь vilem. Al vajquş Belek vajdan qutulqan menen daqь bir manarqa tutulqan—dedi.

Ykøktu altı kişi kətöryp kelip, qoş ögyz cegilgen araba-
qa saldy. Ögyzdyn ajanı menen çyryp olturup, necen kyn
degende rojezdge çetişti. Bul ekøøn sırtqa tyk da cı-
qarvajt. Tamaq orduna cala vışqan kartoşkanı ykøktyn
teşiginen tyşyryp çiveret. Kynynø eki maal qana suu
beret. An ystynø ajdar varatqan çasooldun qaary Adyl
menen Aqajdyň çanyňa ajavaj vattı.

Qyrg kyn çol çyryp Sibirge varıştı. Sibir qandaj
suuq. Qamalqan yjden qarış cıqraj veş kyn çatıştı.
Qoj, epter ordubuzdan turup oqat qılaly der, oşol
çerde syrgyndø çyrgøndørdyn qatarıňa kirip iřtej vař-
taştı. Taanyqan ec kim çoq, tamaq az, kijim çyrtıq,
erteden-kecke çumuř, dajıma toqoj qyrgıřat. Mıňa
uşunun vaary Adyl menen Aqaj ycyn oor azar boldu.
şişke sajar et çoq. Çalan qana søøgy qaldı. Aqaj vaj-
quş usta emespi, oşol çerden qatuu çyqactı taar qo-
muz çasadı. Bir kynı kecinde qamaqta çatış qomu-
zun certti.

Adyl menen Aqaj Sibirde bir çyl çyrdı. Kør qy-
mattardı sinirdi. Ar kim menen syjløřø verip orustun
tilin bilip alıştı. Biroq anyn ycyn raqmat ajtqan ec kim
bolqon çoq.

— Qoj, Sibirde tılvaj işter dele ec kimdi çarytar
emespi. Mından kørø epter qacış kerek. Balkim, elge çeter-
viz, balkim çetpej çoldo ølørvyz, vaşqa vale tyřsø, any
da kørøvyz degen aqılqa kelişti. Qacış cıquı oņoj
bolqon çoq. Kynıdyz bir taman çyldırvaj çumuş qy-
dyrcu çasool var, tynkysyn eşikke qulrı salış qamar
qojot. Mıňa uřundan qutuluu ycyn, daqı bir ajla ke-
rek boldu.

Keckisin çumuştan qajtış kelatsa øny çyluu bir cal
ucuradı. Adyl avajlar qaradı da „mıňa uřul qyrgıřca
til bilir“ der, çasooldon ruqsatsıř çanyňa vařıř vardı.

— Siz, aqsaqal, kim volosuz?

— Men qyrgıřdyň Qaraqol degen řaarınan ajdalıř
kelgen tatar volom. Emneni suramaq elen?

— Qyrgışdy qaraj vet alış qacsaq dejviz, biroq
çoldu vilvejviz.

— Kyn qaj çaqtan cışsa oşol çaqtı vet al, ølvøřø
—tentip çyryp aqış çetersin. Men da siler menen bir-
ge qacar elem, øzym alı ketken calmıň, maqra ølym-
døn vaşqa ecteke çoq, siler qacavış desener çolunar
acılyşı—dedi.

Adyl menen Aqaj qalyň toqojdo iřter çyryp, epter
qacış cırtı. Bu çolqu ala cışqan çol azyqtary bir az
nan çana quırqan vuudaj boldu. On kyn çol çyryp
kicine qana bir şaarqa kelişti. Køřøny aralar vaşış
varatsa, çaraq-çavdyq aşıqan eki çasool qarmar aldy.

— Siler kim, çana qajdan kelatsışnar? dedi.

— Biz elivizdi izdep kelatqan kişibiz. Sibirden cırtıq.
Bul şaar qandaj şaar?—deşti.

— Emese çyrgyle vu çaqqa der bul ekøøn şaar vaş-
cılyşı ajdar varıştı.

şaar vaşcış çasalqaluu con vølmødø çalqış olturat.
Olturqan stolunda oqtoluu tapanca çatat. Bulardyň
marıřıňa tapanca taqar suraqqa aldy da, Sibirden qacıř
kelatqan şorduular ekenin bilip:

— Silerdi qazyş atam, emne armanışnar var, oşonu ajtış
qalqışla, dedi. Anda Adyl ajtış:

— Oo uluqum, menin armanış con. Ømyř voju
çolqış vaqış, dalaj kylykty conojttum. Men vaqqan ky-
lyk quşqa çetkirvejti. Minse çer carış, køkkø sekiret.
Uşul ønøymdy bir kørøetsøm degem, biroq aqa çet-
pej øldym—vardıq armanış uşul—dedi.

řaar vařcıř çylmajıř aqıřıň kylyp qojdu. Bali
azamat, sen kerektyy kempajdyň biri ekensin. Menin
tørt arqışmaqış var, oşonu vaqış kişi çoq. Sen ıras
tuş keldin, biroq çoldoşundun keregi çoq, munu men
attışış salajışı—dedi.

— Munun ønøry menikinen kem qalvajt, belinde qo-
muzı var, certip kørıřın, uqasışvış?—dedi Adyl.

şaar vaşcış qomuzdu kørıř, qana certci der qyř-
qa tyştı. Aqaj qolun sermep certe vaştadı. Aqışı
şaar vaşcış ıgazy volup, vu da seni menen birge iř-
tesin der, ekøøn ten yjyn qaraj eercitip ketti.

Barsa, tørt arqışmaq vajlanış turat. Vaary ten qojon-

doj oqşoş—qarqara, şaar vaşcъсь төрт арқымақты көр-
сетур:

— Мына уşul төртөөн вақасынар. Кундызын бирин іште,
тункысын бирин іште. Іші қылып төрт арқымақ, сен айтқан
тұлпарлардың нақ өзы bolsun—dedi. Анап атқанапън
çанында тұрған қамрапъ tazartтығыр, bul ekөөnө уј қы-
лып verdi. Tamaq кенен, çumuş az. Adыl менен Aqaj
ycyn bul турмуş naқыз çығалъ sьjaqtuu көрунды.

Şaar vaşcъсьлыпн वोјоо çetken eki қызы var. Bular
atasь менен enesi sьjaqtuu emes, воорuker nemeler.
Artьqса kici қызы artқан nandardь альр kelip verip,
bir az syjleşур olturat. Adыldь вөјrөkkө qoјoqlar та-
маша қылат. Qoş арқымақты çumşaq аравақа cektirip
альр, sьrtqa cьqьр sejil qurat. Qьzдын bul қылырь ycyn
Adыldьн өзы da con ьғазь. Biroq қьzдын bir pikiri var-
вь, ань vilbejt.

Bir кyну şaar vaşcъсь Adыldь caқығыр альр:

— Erten yjgө qonoq kelet. Tөрт арқымақты taza
çuudula. Qoroodo тұрған çumşaq араваларды çaqşьлар
majлар, dajar қылыла. Naq тыş cende төрт арқымақты
eki-ekiden cegip, qonoqtu tozur cьqьавьз—dedi. Adыl
munu uqur қьtқылықтар kылө vaştady.

— Oo vajquş emne kылөsyn?—dedi Aqaj.

— Aj dosumaj, bir nerseni sezvegeniң çaman. Erten
qonoq kelet. Qoşojundun қиваньсь qojnuna vatraj ke-
ceten veri, ань кyтуу ycyn dajardanьр çyröt. Ickilik
şkaıqа tolup qaldь. Al kelgen tyny таң ertenge cejin
tamaşa volot. Ertesi daқы qonot. Artқан tamaq vizdin қur-
çunqа tolот. Tigiler тыңқырь uqtaqan kezde qoş ар-
қымақты mineviz da çolqo тыşөвыз. Dajьma malaj во-
лup, vajloodo çыrgөndө emne pajda? Мына çыrgөnyvyz-
gө eki çьl boldu—uşu da çetet. Emi Aqaj, кер мын-
дај: men eki ooz sөzdyn vaşьn qoşur bir neme degen-
di vilbejmin. Senin qomuz certmej өnөryn var, ань
ystynө ьrdар da çiveresin. Sen emi qomuzundun қула-
qьн tolqop bir кyу cert da, уnyнды qoş—dedi.

Aqaj Adыldьн tiline uјuј тыşур, qomuzun қoluna ал-
ды da, өзynyn çalқыз өvonuna салыр мындај dedi:

Eki vajquş elden vezip ajdaldь
Qolu-butu cьпçьrlanьр vajlandь.
Toosun toqoj, oјun uzun cөp vaşqan,
Talas degen çanqа çьrқal çaj qaldь.

Emi qantip elibizge çetebiz?
Uzaq çoldu qantip vaşьр өтөвыз?
Мына uşuntip elibizge çetalvaj
Çoldo çyryp aqiret sapar ketebiz.

— Toqtot sөzyнды,—dedi Adыl. Men seni мындај
dep ьrda degen emesmin. Qacan da volso qajrat kerek
degendi uqqan çoq velen? Andan көрө araket kerek.
Мына, ertен daқы bir uluq kelet: şaar vaşcъсь, ань sьj-
лар арақ veret. Albette, өзы da qarap turvaj мықтар
icet. Stoldon қулар uјquqа kiret. Naq oşondo Adыl
menen Aqaj мығза арқымақ attardь minet. „Talas qaj-
dasьn“ dep çolqo cьqьat—dedi.

Aјtқандај, qoşojun ertesi kyni қьzmatqа varқан çoq.
Өзы qarap turup, çumşaq араваларды sьrdattь. Tөрт
attь taza çuudurup, eki-ekiden qoşturdu. Birine ajalь
menen өзы, birine kici қызы olturup альр, kelcy qonoq-
tun çolun tozo cьqьştь.

Kыtkөн qonoq con uluqtardьn viri oqşojt. Çанында
yc-tөрт çigit var. Şaardan альс çerden kelip çetti. Şaar
vaşcъсь тыşур, qaqaja turup tozur aldь. Qonoq atьnan
sekirip тыşур, şaar vaşcъсьлыпн oozunан өpty, анан
ajaldь өpty. Qacan қьzqа kelgende воорuna қьса
qucaqtар, көркө cejin turup aldь. Анап қьzдын çань-
на olturup, şaarqа çөнөmөk voluştu.

— Toqtонuz dedi, şaar vaşcъсь, viz sizge çoluqqa-
nьвьз ycyn con қиваньctиuvuz. Aman-esen çoluqqanьвьз
ycyn aзыraaq iceli dep, qol sandьqtan yc vөtөлкө vinonu
suurup cьqtь. Majda stakandarqа quјur, muzdaq et me-
nen nandь çajьр qoјur ice vaştastь.

— Men sizdi çana sizdin syjkymdyу қьзыпызды көр-
dym, mun ycyn men da con қиваньctиumun! Qьзыпыз-

qa arnar vətəlkə qojojun dep, qurçununan altı vətəlkə vino sığarttı.

— Adyl menen Aqaj attardə qarmar tura verdi. Tigiler een talaaqa təkək çajır kərəkə olturuştı. Kyn ıdylaj vaştad. Ajavaj qızır kelip, aravaqa tuşuştı, Adyl ajdaqan arava qadrlıu qonoq menen şaar vaşsəşn qızna tijdi. Uluq, qızdē qısa qucaqtar,— emi men sensiz tura alvajm—dedi.

— Mununuz durus dedi: suluu qız, viroq daqı bir kynu seni menen turalvajm dep çırvənyuz, erkektin adeti uşundaj volot—dep kər ancaldı çaqırvəqandaj voldu. Uluq qızmtal eken, aravanı qatuu ajdattı. Bulardın artınan şaar vaşsəşn syjrəgən Aqaj, anın artınan at ystındə selpekter, uluqtun atın qoştəqon çigitter kelattı.

Arqımaqtar qandaj erke. Eki çaqı çalt qarar ırqır ketet. Qancaldı qatuu tartsa da ooz vervejt. Uluq munu kəgür ajavaj qıvanır kelatat. Qızqa vaşın syjər, icinde emne vağın çaşırvaj ajtat. Biroq bir vale voldu. Quurajdın arasında ottop turqan eki eşek, sarıqlıqan eldi kəgür, qıjqır çıverdi. Eki at çalt verip, yrkür ketti. Arava antara salınır oonar qaldı. Qadrlıu qonoq menen suluu qız syrylyr vağır, çoldun çeegindegi

kələykkə tuştı. Suu kekirteginə sığır cımyr varatqanda, Adyl öz belindegi qurun cecir ucunan qarmattı da, qajra suurup aldı. Qoş arqımaq qoşqıruq atır, azıraaq yrkür vağır toqtəp qaldı.

Uluqtun acıusu ajavaj keldi. Anın ystındə artta qalqan çoldəştəru quır çetip, bulardın şəmtyrəp turqanın kərdy. Uluqtun oqo veter qıçır qajnar, emne qıla-

ğın vilvejt qaldı. Adıldə „atajın“ dese qız ortəqə tuşır volvoj qojdu.

Bizdi ətırvəj alır qalqan uşul voldu, andan kərə ajvıv con eşekti at—dedi.

Uluq eşekti çandar vaşır vardı. Al daqı qıjqırğajın degende atır saldı.

Adyl aravanı qajra turquzur, arı-veri tazalar çıverdi. Uluq menen qızdē oturquzur alır, şaardı qaraj çıryr ketti.

Şaar vaşsəş qadrlıu qonoqtı kytyu ycın necen kyn qamıqlan. Kenen yjgə con stoldu qojur, ystın çıq tolturdu. Yj eesinin əzy, ajal, eki qız çana yc tət çigiti menen kelgen uluq da bir-eki erkek, yc-tət ajal volup vardıqı çıjırmaq çetpegen kişi coqlıdu. Ajavaj icir mas voluştı. Brdaştı, vijleştı, arı-ğı birı- birin qucaqtar, men „seni ajavaj saqındım“ dep ıjıaj vaştastı.

Şaar vaşsəşn kici qız arın ordunan turdu da, Adıldar çatqan qamraqa keldi.

— Siler emne qılır olturasınar? dedi ele.

— Oo qarındaş, viz silerden emne artar eken dep kytyr olturavız—dep Adyl çəp qajtardı.

Qız azıraaq ujala tuştı. Qajırıl sığa çənər aş yjgə kirdi. Eki con tavaqqa toltura nan, qant alır kelip qırmata verdi.

— Raqmat—dedi, Aqaj.

— Çəp, raqmat ajtraj qəjo tur, dep daqı ketti. Bir azdan kijin eki çanı ətık, eki kyrmə, eki şım alır keldi. Çıjırma somdon qırq som aqca verdi.

— Siler dajma qorduqta çırvəgylə. Men əzym uluqtun qızmtın, viroq ata-enem çana anın çoldəş-çərolunun qulq-mynəzy, eldi ırajmsız ezişi tyk çəpajt. Oşənduqtan silerdi da ajajm. Bygyn tyny bulardın vaar mas volup çerge qıljat, siler qarar turvaj qəroodoqu attardın ekəən minir alır qacqıla. Emi bir çıjırma kyn çol çırsənər Orto-Azija degen çerge vaşsınar, anan öz elinirdi taar aluu qıjın volbos—dedi.

Adyl,—çarajt dep vaşyn ijkedi. Qyz vul ekөөnyn qolun qysa qarmpar cыqыр ketti.

Adyl varыр qonoqtordu vajqasa көvу qыjar'çatat, viroq şaar vaşcыcыbь tilin cajnар, qolun qur avaqqa sermer ыrdар oturat. Bir ubaqta ordunan turup eşikke cыqты.

— Qoqus ystyvyzgө kire qalsa, emnege çatpaj ol-turasыnar dep şekşinip çyrvөsyn deşip, Adyl menen Aqaj çata ketişti. Bygyn tyny uqtavajly dep birine biri uvada verip otursa da kyndyz carcar qalqan vajquştar qatuu ujqoqa kirdi.

Adyl cocup ojqonup көzyn acsa, kyndyn murdu көгynup qalyртыр. Erte turcu kişiler, көcөdө vaşыр çyрөt. Bir azdan kijin Aqaj da ojqonup ajavaj kejidі.

— Emne kejijsin? dedi, Adyl.

— Uqtар qalqanьbьzqa kejiim.

— Emese men syjynup çatam. Uşuncalyq vooruker volqon syjymdyu qыздыn vetinen bir syjvөj qantip ke-tem? Özyn da ojlocu, dep Adyl çoor qajtardy.

Aqajдыn aciusu kelip,—өz vaşындь qutqara alvaj ça-тыр, virөөny syjgөndy emne qыlasыn? Qoqus aciusu kelse, atasына ajтыр qojup bizdin tyvyvyzgө çetpejbi? dep uruşa ketti.

Adyl qamyraqan da çoq. Çolqo dep aзыq, kijgin dep kijim, mingin dep at verip olturqan qыз, vetinen bir өptyrgөndөн qacavy? dep çatqanda, vajaqь qыз kirip keldi.

— Aj, siler emnege qacqan çoqsunar? dedi.

— Oo qarындаş, bizdin qolubuzdu qudaj emes, sen qarmpar qaldыn. Senin cылуу ырайына qызьqыр ketalvaj qaldыq. Uşuncalyq, asyl çyzyнды bir өppөj qantip ke-tejin... dep munu ajты:

Sen—tunuq suu, toodan qular,
Tөmөн aqqan;

Alsызды алдына алыр

Min kyn vaqqan.

Qursaqь ac, kijimi cытыq,

Çөө çyrgөndyn

Astына at mingizip,

Çapan çarqan.

Senin sөөgyn—sөөk emes,

Asyl taştan

Vaşына min uluqtun

Meesi vatqan.

Aqысыз anqa tyşyp,

Azaptansa

An ycyn qolun sunup

Өjdө tartqan.

Senin tilin—et emes,

Şeker—valdan,

Bir sorso min kyn ycyn—

Suusun qanqan.

Vajquştu vale vassa,

Çetip kelip—

— Munu qoj, meni çut dep

Tura qalqan

dep. ыдыj qarady Adyl.

— Çarajt, dedi—suluu qыз. Bygyn kecinde sen ekөө-vyz een bir syjlөşөly, viroq ec kimge şek alдыvraqыла,—tyn çarгыть oоqan cende qacыр çөнөş kerek—dep cы-qыр ketti.

Mas volqon nemeler ordunan turup, vaştarыn esaltuu ycyn daqь icişti. Anan şaar vaşcыcыbь menen qadyrluu qonoq qoroonun icindegi vaqta olтурup qarta ojnodu. Şaar vaşcыcыbь qonoqun utup alды. Aqca astына tolup ketti. Alystan vaşыр өtyр varatqan Adыды cаqьтыр, ve-ker aqcanь ancalyq ajavastan cыьгma som aqca verdi. Qadyrluu qonoqtun aciusu kelip, көşөгyp ojnoj verdi. Tyşky tamaqть cala-bula icip алыр daqь ojnodu. Kyn vata qajra qajгыр, көnyly anan acыды. Emi ojundu toq-totup qojup араq-şarарqa daqь kirişti. Kөz vajlanqan kezde qыз aqьгып vaşыр yjdөн cыqты. Adыldar çatcu qamраqa kelip, „men vaqтын icinde volom“ dep vaşыр ketti. Adyl артынан vарsa qыз ajдыn çarгыдына vetin to-zup, almaqqa syjөnyр turuptur. Adyl varar menen eki qolunan vekem qarmpar:

— Sen kimsin çana özün qaj çerliksin? dedi al.

Adyl ajanqan çoq. Baştan—ajaq birin qojvoj tolqon sьrdь byt vojdon ajtьp verdi ele qьz ətə tan qaldь.—

— Azamat ekensin. Uşul kezde eldin tolqunu kyctyy. Zaman özgөyr, balkim eldin vaarьna çaqşьlyq volor. Өvösөk çoluquu mymkyn. Men senin atь-çөnyndy, eli-çerindi çazьp alajьn dep, qaqazqa çaza vaştadь. Adyl ajtьp olturdu. Biroq qьz qajra ojlonup—eger bul qaqazdь көrүp qojso, atam meni sözsyз öltyröt, andan көrө özүmdyn çyrөгүmө çazajьn, oşon ycy: „Qьgьqьz—Talas, Adyl“ dep yc çolu qajtalap ajtьp da uncuqraj turup qaldь.

— Senin atь-çөny kim? oşonu ajtсь dedi, Adyl.

— Men şaar vaşçьsьnyьn asьrandь qьzьmьn. Anyьn ajalьnyьn qьjьr tuuqandarьnan volom. Ata-enem ölyp, çetim qalqandan kijin, qьjьr da volso eçem asьrap alqan, vьjьl bul şaardьn oquusun vytyr, соңuraaq şaardan vaгьp oqujm—dedi da, „Nina Petrova“ dep özünyn syrötynyn tьşьna çazьp verdi. Qana emi, senin dartьn bir övyu ele, mejli miñ öpsөн da men senin qolunda mьn dep, Adyldь vekem qucaqtap көpkө turdu.

Anan Adyldь eercitip kelip qampaqa kijrip, Nina yjynө ketti. Adyldьn tьncь qacьp, өjdө-tөmөн qozqolo verdi. Tyn çarьmь cende Adyl ordunan turup qonoqtor olturqan yjgө kelse, vaarь teң qьjrap uqtap qalyrtьp. Qajra qampaqa kirip, Aqaj ekөө kijim-kecesi menen qurçundu көтөгүp сьqьştь. Qara arqьmaqtardan ekini çetelep kelip toquştu. Qurçundu kazak eerinin ystynө salьp vekem vajlaştь. Atqa ьrəpьp miniр çөнөj bergende eşik aqьrьn asьlyp ketti. Adyl menen Aqajdьn esi сьqьp, emne qьlarьn bilvej toqtoj qalyşsa, Nina eken. Çygyrup kelip, Adyldьn qolunan qarmadь. Adyl attan ьrəpьp tyşyp qьsa qucaqtap bir өpty da, qajra atqa mindi. „Qoş“ degenge arañ qana tili kyrmөlyp çyryp ketti. Qьz çooluquun vulqap qala verdi.

Kelgen qonoqtun çigitterinin biri qatuu suusap ordunan turdu. Aş yjdө turqan celekten suu suzur icip, anan attarьna çaьrtьp сөр salmaq volup, atqanaqqa kel-

se şaar vaşçьsьnyьn vajloodo turqan eki atь çoq. Boşonup ketken сьqьp, özünyn çigitteri izdep таар alsьn dep, Adyldar çatcu qampaqa kirse bular da çoq. Çigit bul ekөөнyn qacqanьn bilip yjdөgьlyerdь ojçoto vaştadь. Şaar vaşçьsь can-topoloңqo kirdi. Öz tegereginen on саqtь kişi aldьrьp Adyldardьn соңunan quup çөнөdy. Qonoqço kelgen çigitterdin biri da qalqan çoq. Şaar vaşçьsьnyьn ajalь menen qьzdarь ordunan turup arqь-terki sevelenip çyryp, quuquncular ketkenden kijin өз төşөktөrynө qajra çattь. Mas volup, qozqolvoj çatqan qadьrluu qonoq ordunan turup, murutun сьjratьp. Ysty-vaşьn sьlap-sьjrap vaşqa vөlmөdөgy kici qьzqa umtulquusu keldi ele, biroq vata alqan çoq. Anan şaar vaşçьsьnyьn ajalьna vaгьp ekөө qucaqtaşьp övyşө vaştaқanda, Nina vaşьn көтөгүp qajra çattь.

Adyl menen Aqaj çarьşьp olturup, bir qatar uzap ketti. Kyn şaşke cende соң qoqtuqa kelip, attan tyşyp qurçundu cecişti.—Aj, emi vizdin qajda ketkenibizdi bilvej qaldь qo dep, ec bir qamьraқan çoq. Biroq tamaqtarьn çep, atqa сөр caldьrьp, anan qaşatqa сьqьsa, quuquncular can ьzəpьp kelip qalyrtьp.

Attardьn oozun qojo verişti. Quuquncular da bulardь көгүp qatuular quudu. Bir-eki çolu mьltьq atьldь. Adyl menen Aqaj andan qorqposton cava verdi. Quuquncularдан uzaj vaştaştь. Biroq tilekke qarşь соң bir өзөngө tuş kelişti. Çoldun naq özүndө uzun көpүгө turat, anyьn eki çaqь ucunda eki qaroolcu qoluna mьltьq qarmap vasьp çyröt. Mьna vale. Eger көpүгөгө vaгьp toqtovoj qaca çөнөsө, qaroolcular atьp salat; atь çөndөryn ajtьp, alardan ruqsat alqanca, quuquncular kelip qalat. Mьna uşul çerden bir az ojlooqo tuura keldi. Adyl attьn vaşьn өjdө vurup, көpүгөнyn çoqoru çaqьn qaraj vet aldь. Çeekke kelişse suu melmilder aqьp çatat, tereñvi çe tajьzvь, al bilinvejt. Anqьsa tigiler da çaqьndap qaldь.

Emne volso da көrdyk... dep Adyl atьna qamсь urup suuqa kirdi. Anyьn artьnan Aqaj da tyştь. Suu attardьn çalьn çava verdi. Qurçun suunun icinde qaldь.

Bularдын вагтына чараşa eki арқымақ сууда syzgöndy sonun bileт екен. Кесикреј арқы çеекке çetti. Біроқ vijik çарқа қарталыр турур қалды. Оşol kezde quuquuncular da қашатқа çetip .kelip oқ çaadырды. Attardын ваşь суунун ақынын қарай ыдыј wurulup көрүгөny vet аидь. Quuquuncularдын çарьмь көрүгөгө çарть.

Адьл өз атын тоқтото қојур нақ соқусун теptи da sekirip вагьр çардын қьгына çавьşьт. Тьгмьşьр çатьр арап degende сьқты. Анап Ақажда қурун sunup, ань оңој қана tartьр аидь. Bul kezde oқ eki çақтан çам-қьрдaj çаар турду. Ақаждын deni өлур, емне екенin билвеј қалды, біроқ Адьл, ань sezgen da çоқ. Attardь қурçун-пуғçунu менен сууоа таştady. Ақажды қолунан çete-лер суунун çоқору çақ çеегиндеgi қальн тоқојоо қасьр кирди.

Тоқојоо çамьльр қасьр olturup, çақьн çerdegi таştu тоонун vetine сьқыşьт. Таştьн daldasьна çатьр аьр қарар oltursa, вajaқылар тоқојду byт tintip izdep çyгуşөт. Ақыгь ажавай çарçар тоқојдун yc çerine ot қојушур өздөгу кете беріşти.

— Baleden qutulduq, vasa çөntөktөгy aқcaнь көрө-lycy деп, Адьл şьмьльн çөntөгynөн aқcaсьн сууруп сьқса tap-тақыр ezilip ketiptir. Ақаж ваşьн çајқар да-қы кейиди. Belinen qomuzun аьр çаньдан қьл тақты.

— Qomuzcularдын mundаньр certcy kyysy uşul—dep „şьnқыратань“ certti da, anan Adьldь eercip çolqо kirip—Адьл мырза, astьvьzda at çоқ, қурçунда bir çај-нар аş çоқ, çөntөктө тьјьн çоқ, el volso көрүнвөјт, emi qanteviz? dedi. — „Men vөdөнө, sen tylky“—қur-ruqumdu қармар çyгyp oltur деп Адьл vet алқан çақынан қалвај кете верди.

Bul çolqu çolooculuq en қьјьн voldu. Bardьқ işengen азьды ьşқындын өзөгy менен tekejдин tyву. Qандај da volso bir ајьл keziger деп necen kyn çyгyp oltu-ruştu. Біроқ ајьлдан ec дајьн çоқ. Өндөгу азьр, бут-тарь şişip, ајьлаşь қуруқан kezde attьн tezegin көгуşьт. Адьл çана Ақаж өмыр воју uşундај syјьngөн emes. Bul tezek emneni bildireт? alvette, ајьлдын алыс emes

ekendigin bildireт. Bir çumadan veri ac çyргөн vajquştar, attьн tezegin antарьşьр, icinen eki uuctaj arpa terip алыşьт. Агықтың çеегине oltura қальр таза çуушту da, сijki vojdon çep қојушту. Bul arpa сijki volso da Adьл me-nen Ақажда valdaj tatьды.

Bir az çyрө tyşyp çајьльр çатқан қальн қојоо kez kelişti. Qojcu таştьн tyвyндө көлөкөлөp olturқан екен. Адьл менен Ақажды көгyp, bir neme деп syјьдөу ele, біроқ bul ekөө tyşьngөн çоқ. Qojcunун çаньна тике ва-сьр kelişip, qоş қолун çаја қальşьт.—Tamaқын volso tezirek vet, viz өлгөny turавьz—deşti. Qojcu bulardьн qursaқы acqa екенin bildi da, çарьм çанac ајран, bir az nan verди. Адьл менен Ақаж qursaқы тојқонсо icip, ьқсьрар вагьр uјquqa kirişti. Birөө tyrtкylөгөндө көз-дөгyn aсca—vajaқы қојcu. Kyn vatьр қальртыг. Qojcu kyn сьқыşьт қарай қолун şiltedi da қојлорун ајдар çөнөp ketti. Bul ekөө ordunan turup eercijli dese бут-тарь şişip şiltөгөгө çаравajt. Byткөн - воју ньқсь-рар çьлқысь kelbeјт. Oşondoј volso da epter сьмырқа-ньр, qojcunун artьнан çyгyp ketişti. Sendelip арап çet-се çaman bir аласьқ турат. Адьл bul—bir соң vajдын otorcusu екенin vile қојду. Ақыгьн kirip вагьşsa вaja-қы qojcu çана bir kempir менен cal olturat. Bularқа төр çақтан орун verip çај қојушту, anan өлгөн қојдун etinen ажавай сальр мықтар қоноқ қьлыşьт. Адьл сьна-мақ volup, еşikte çатқан қојлордун ваарь өзьнөрдькь-by деп çansady ele, cal ваşьн çајқадь. Ertesi tamaқqa toјunup дақы çатыşьт, аньн ertesi çol арвьтмақ volup çyргөny çатқанда kempir vajquş eki тоқос, азьгаақ etti velderine tyгyp verди. Bular tyn ortosuna çejin тынвэј çyгyp olturup, ажавай çарçаşьт. — Qoj, мын-дан көрө eki attь uurdap mineli da, elge tez çete-ли — деп bir ајьлқа kelişti. Ајьлдын cetinde ар-қандальр турқан toru attьн çаньна oltura қальр çe-çip çatsa, ань қайтарь çатқан eki neme көгyp қојду. Birөө alvette қуруқ екен. Çьқас тоқмоқту қолуна қармар, Адьлдын art çақынан ақыгьн ваşьр keldi da қојур çiverди. Соң тоқмоқ iјnine tijip, аньsz да алы

ketip aran kelatqan Adyl vajquş esinen tanyr çerger qulady. Aqajdy ordunan turquzvaj cartь ele, bu da tьr cьqьldь. Toru attьn arqany cecip, Adyl menen Aqajdy butunan vajlaşьr, anan attьn omurosuna tanyştь. Çoq çerden çoo qarmaqansьr, voluştuquna syjrөp kelişti. Adyl esin cьjьr көzyn aca—vajloodo çatat. Aqajdy qarasa al vajquştun maanisi ketip qalyrtьr.—Bul el qalmaq ekençо dep icinen ojlor tim boldu da, көzyn çumup ujquqa kirdi.

Ertesi bul ekөөn cecip, azьraaq tamaq verişti. Bizdi emi qojo berer dep syjynup oltursa, vaşqa çaqqa çolocu ketken qalmaqtьn voluşu keldi. Qoş ugunun ajevьn uqur, qaardana vaştady. Çaңьdan sojulqan tajlaqtьn terisin tartyrьr kelip, suuqa salьr qojdu. Adyl Aqajdy qarap:

— Uşul terini çaqşьlar ijler qajьş çasaqьla dep, bizdi uvara qьlmaq boldu—dedi. Biroq andaj emes eken. Boluştun vujruqu vojunca bul ekөөn, cecintişti. Tajlaqtьn terisine bekem orop çatqьzьr qojuştu. Anan çoon taramyş menen tujuqtar tikkende ekөөnyn mojnu aramy qana cьqьr qaldь. Tөrt çigit көtөgьr varьr qoroonun cetine көmkөrөsynөntaştar, bir itajaq verişti. Kyn ьsьqanda tajlaqtьn terisi virotolo qatьr, eki vajquştu tьrğьtьra qarmady.

— Aqaj mьza, çөө-çalandar çol çyryp carcar qaldьq. Eki-yc kyn uqtar esalaly, төөнyn terisi qalyң emespi, mьndan tynkysyn suuq өtrөjt, kyndysyn ьsьq өtrөjt—dedi Adyl. Aqaj Adylдың sözyn çaqtyrvaqansьr qatu uşkyryp tim boldu.

Adylдың eki-yc kyn degeni çанылыş eken. Mьna төөнyn terisin çamyньr çatqandarьna vugyn on kyn. Itajaqqa kьynө uc maal çarma qujur verişet. Ekөө mojnun salьr, murdun batьra malьr tamaq içişet. Bir azdan kijin qьнь tarqan qara dövөt çetip kelip itajaqtь çalar ketet. Vaga-vaga qara dövөtkө da aqьl kirdi. Bul çalanqana itajaq emes Adyl menen Aqajдың oozu-murdun da mistej çalar ketcy boldu. Al tygyl tynkysyn ekөөnyn ystynө cьqьr, taң atqanca uqtaj veret.—Ket.

çoqol! dese, any uqur da qojvojt, qajra ьğьldar çiveret.

Adyl kyugym cende көzyn acьr qarap çatsa, vajaqь çoldon çoluqqan qojcu qojun ajdar kelip, bulardьn on çaoryna ijrip saldy. Özy voluştuqun qaraj vasьr varatьr, bul ekөөn көrdy da curqar keldi. Qojcu, azьraaq qarap turup vaşьn çajqady. Kөzynөn çaşь qьlqьrьr çerger tamdy. Anan Adylдың qaptaldan alьr, ekөөn calqasьnan çatqьzьr qojdu. Otuz kyndөn veri, tyk oodaryvaj көmkөrөsynөn çatqan Adyl menen Aqaj calqalar çatqandyqь ucyn cьroqaj tyştь.

Qojcu ьldamday vasьr voluştuquna ketti. Barsa, eki yc qonoq kelip, semiz bir qozu sojuşuptur. Qazandy alacьqqa asьr, et qajnooçо çaqьndar qalyrtьr. Qojcu ulaqqa çaqqa olturoqany çatsa, tigil yjgө varьr et vьşьr—dep, vajvice quur çiverdi.

Et vьşьqan kezde, qojcu qozunun eki çiligin suurup alьr çaqaqqa saldy. Ystynө sorpo qujur, bir kesim qujruq qoştu. Tezinen vajaqь ekөөnө çetkirip, qujruq menen etti aralaştьrьr suqunttu. Artьnan cөjcөkkө sorpo qujur verdi.

Oşol kyny qara çamqьr өşөрletө çaar turdu. Majluu sorponu tojqonco icken Adyl menen Aqaj teren ujquqa kirgen. Bytkөн vojlorunan ter aqьr ketiptir. Adyl syjyngөnynөn kylyp çiverdi. Aqajдың acuusu kelip —

— Emne kylөsyn—dedi ele.

— Qivanqanyman kylөm. Tөө teri çivir voşop qalyrьz. İşenvesen qajmьldar көrcy—dedi; Aqaj qozqolup көrsө Adylдың ajtqany cьn eken. Oşol zamat vajaqь qojcu da çetip keldi. Bul ekөөn aqьrьnqana suurup alьr, qьsa qucaqtady. Adyl, qojcunu dalyqqa çaar „raqmat“—dedi da, voluştuqun qaraj vasьr ketti.

Eldin vaarь qar-qacan ujquqa kirgen. Boluştun yjynөn oqcun çerdegі соң мамыда qonoqtor minip kelgen eki yc at vajlanьr turat. Adyl aqь da qaravastan, voluştun eşiğin acь. Aqьrьn kirip varьr voluştun kijim-kesin byt vojdon kijip aldy. Anan qonoqtorqо kelip, Aqajqa arnar bir çaran, kyrmө, şьm çana ötykty alьr

qajra sьqь. Aqajdь anьq mьrzadaј kijintip, anan vajra qь attarqa keldi. Qojcunun qolun qьsa qarmar, vьtinen bir ɵpty da, atqa mindi. Aqajdь eercitip, qarmar qь tyn menen uzaq ɵolqo daqь kirdi. Qojcu bulardьsonunan kɵpkɵ ceјin qarap turdu.

Ɔɵɵ sandalqandan kɵrɵ at minip Ɔyruu qandaj Ɔɵɵ sь. Bulardьn necen kynkɵn verki kɵrgɵn azavь alь qaldь. Ɔyruu olturup bir tooqo kelişti. Tuş cende atьna sɵp caldьgьr, anan suqarьr alьştь. Emi aјьlɵr kecke Ɔete varqandaj bololu dep, attьn oozun qoјo vьrişti. Bale daqь vastь. Adьldьn atь qьrdanьr ketip ɵzyn vasa Ɔɵqьldь. Sol vutu qarс degende Adьldьn kɵzy Ɔumulup, esi ooj tuşty. Bir uvaqta kɵzyn acь „suu“—dedi. Aqaj Adьldьn atьn Ɔoldun Ɔeegindegь quuraqan qaraqajqa vajlaj salьr, suu alьr kelmek volup caar ketti.

Oşol Ɔerdegi uzun sɵptyn arasьnda qultujur Ɔatqan qojon var eken. At vьşqьgьr Ɔivergende, qojon vult verip qaca Ɔɵnɵdy ele, at qatuu yrkup ketti. Tuvu Ɔir araq turqan qaraqaj Adьldьn sьnqan vutun vasa Ɔɵqьldь. At volso, qaraqajdь bir az qьjmydatьr vьgьr toqtop qaldь. Qaraqajdь teep Ɔivergeјin dese Adьldьda qajrat Ɔoq, Ɔɵn qojojun dese sьdavaj varatat; Ɔaqь Ɔeri—qaraqaj ancaldь Ɔoon emes, icke qaraqaj eken.

Bir uvaqta topusuna suu tolturup Aqaj keldi. Qarasь Adьldьn sьnqan vutu qaraqajdьn astьnda Ɔatat. Aqaj atьnan ьrqr tuşyp, topunu Ɔerge qoјo qojdu. Qaraqajdь aqьgn kɵtɵryp, atь Ɔaqqa tyrtyp Ɔiverdi. Biroq Aqajdьn mingen atь murdu menen Ɔьttaqьlar vьşyp topunu qьjşajtyr saldь. Adьlqa suu icireјin dep, topunu kɵtɵrsɵ bir tamсь suu qalvartьr. Acuusь kelgen vojdon qajra Ɔaptь. Topuqa toltura suunu daqь alь kelip, Adьlqa verdi. Anan Adьldьn vutun vekem tamьr atьna mingizdi da Ɔetelep alьr Ɔyruu ketti.

Ɔoldo bir aјьlqa toqtop tɵrt vєş kyn tьnьqьr, Adьldьn vutun aјьqьrmaјьnca volor emes. Tamaq-aşь kɵnen degensip qalьn aјьldьn cetinde turqan con aq yrgɵ qajrьlьştь. Baj eşiktin aldьnda turqan eken—

— Siler kimsiner? dep qazaqca syjlədy.

Biz qьrqrьzvьz. Syrgyngɵ varьr voşop kelatavьz, Ɔoldo attan Ɔɵqьlьr mьna vu kişinin vutu sьnьr qaldь. Munun vutu onolquca tɵrt vєş kyn vizdi vaqьnьz. Mьsarьrqa rajьm qьlqanьnьz usyn qudaj ьrazь volor—dep, Aqaj atьnan tuşty. Anan Adьldь tuşyruu, attardь matьrqa vajlaj saldь. Baj ancaldь Ɔaqьrqa Ɔoq.—Tiginde kijrigile, dep Ɔaman bir alacьqь kɵrsɵty. Al yјdɵ qojcu Ɔana uјcular Ɔatat eken.

Adьl menen Aqaj uc qondu, viroq bulardь sьjlar sorro da vergen Ɔoq. Kynygɵ uc qana maal Ɔarma берет.

Bir kynu vaj, Aqajqa Ɔaqьn vashьr kelip—siler vul eki attь qajdan alqansьnar? dedi.

— Satьr alqanvьz.

— ɵzynɵr qacьr Ɔyruu qantip satьr alasьnar?

— Tɵrt Ɔьl malaj Ɔyruu aqca Ɔьjnaldьq, oşol aqcaqa eki attь satьr aldьq da, eldi qaraj Ɔol tarttyq, vuqa siz işene veriniz dep Aqaj ьldьj qaradь. Anqьsa bir Ɔɵɵ kişi Ɔetip keldi. Baj, anьn aldьn ala, —syjlɵj ver tuuqan, qajdan Ɔyrgɵn nemesin?—dedi.

— At izdep Ɔyrom. Tɵrt kyn voldu, eki at uurdattьm. Qalmaqtьn aјьnda Ɔumuşum var ele, oşol Ɔaqqa eki kişi menen aјьlсьlar varqanvьz, varьr qonqen tynu uc attьn ekɵɵn minip, birin taştap ketiptir.

— Al qandaj at?

— Biri qarager, viri toru at—dep, naq Adьl menen Aqajdьn minip Ɔyrgɵn attarьn ajttь. Baj, Ɔigitterinin virin Ɔiverip eki attь aldьrdь da,—Mьna uşul attar emespi?—dedi.

Naq uşul attar. Munu uurdaqan onvoqurlar qajda? Alardь kɵrsɵtynuzcy maqa—dedi tigil.

— Birɵɵ mьna... dep Aqajdь kɵrsɵty. Attьn eesimin dep, sevelenip turqan qazaq Aqajdь qamсь menen tɵrt-vєş caar Ɔiverdi. Eki attь qoştop Ɔyгɵ tuşyp, qajra keldi.

— Baj, siz volbosonuz vul attar tavьlvajt ele, birin tandap alьr qalьnьz—dedi.

Мъна vul qarager at meniki bolsun dep, vaj mьndaj cetelep cьqьp ьzynyn eptylygy ycyn quvanqansьp kulyр qojdu.

Ninapьn uurdap vergen ьtyktory Adьl menen Aqaj-dьn butunda cьrət. Baj anь kьgyp qьzьqa vaštadь. Kecke maal ekəon ten ьz yjynə caqьtьp aldь. Adьl tajaqqa syjənyр aran cetti. Baj caman bir ulaq sojup, etin qazanqa saldьtьp qojuptur. Cьjьrma veř cəřta bir uulu var eken, al kijik ular cьgyp cəпь keldi.

Baj ajttь:

— Siler azamat nemeler oqsojsunar. Cəə salpaңdap cəl cьgyp carcaqan cьqarsьnar. Anan aligi eki attь uurdap mingendirsiner. Al ec nerse emes, musarьrьbьq uvaqta ar iř volo veret. Emi men, sen ekəondy mьna vul uulumu dos qьlajьn dep turam—dedi.

— Cəqşь volot, eki attьn orduna eki vajtal verip, dos qьlsanьz mьndaj dostuqtu viz aqtar elek dep, Adьl cəop qajtardь.

Baj saqalьn qaşьp:

— Munun durus, biroq veryu silerden bolsun, vul cьrde but kijim tyk cəoq, ekəonəg ten eki ьtygynərdy cecip vergile, birin ьzym kijejin, birin uulum kijsin—dedi.

Adьl vajdьn ojup vajqaj qojdu.

— Cərajt, aqsaqal, ertenge cejin ojlonuşup kərəly, bьqь kelse verip keteli—dedi.

Et vьřtь. Adьl menen Aqajdьn aldьna azьraaq qana et keldi. Anь aғь-beri cьp alьp, eki cьпьdan sorpo icip, qajra kelişti da, orundarьna cəttь.

Ertesi kyn da vattь. Baj, vular ьz cəovun qacan verer eken degendej kytur olturdu. Biroq ec qandaj cəop cəoq. Bajdьn aciusu kelip, bir cigitin sьrtqa caqьtьp cьqtь.

— Cənaqь eki qacьnda aqca kəp voluuqa tijiş. Bygyn tyny muuntur ьtygyp, suuqa salьp civereli da, aqcasьn cəna kijim-kecelerin vəlyр alalь—dedi. Bul səzdy, cənesi menen suuqa varatьp vajdьn coң qьzь uqur qojdu. Saqasьn cьrge qojup, cьgygyp alacьqqa kirdi

da—menin atamdaj qanqor dyjnədə cəoq. Bygyn tyny silerdi ьtyrgəny cətat. Eki ьtykty cecip verip epter qutulbasanar—şorunar qajnajt oqşojt—dep ajtьp ketti.

Adьl menen Aqaj tyk qamьraqan cəoq. Ekəə ceteleşip vajdьqьna vardь.

— Baj, viz aqьldařtьq. Siz cəna sizdin uulunuzdan eki ьtykty ajaqanьvьz volvos dep, mьna ekəon ten alьp keldik. „Qudaj“ deşken dos vololu, vul ьtyktər silerge ьlajьq kijim. Mьna, alqьla dep, astьna taştar qojuştu. Baj cəna anьn uulu ajavaj syjynur, ьtyktərdy kijip alьřtь.

Adьl ajttь:—vaj, „at bir vasqan cərin yc vasat“ degen maqal var. Biz mьnda daqь kelip qalqьvьz vardьr. Qaraqol degen cьrde arijim eң ele kəp volot. Bьjьl kызdə oşondon varьp tərt qar arijim alavьz da, sizdikine keleviz; mьnda arijimdin narqь qandaj?—dedi.

— Oo, arijim altьn menen ten. Tərt qar emes, qьrқ qar volso da menikine alьp kelgile. Men mьnda cəqşьlar soodalap verem dep, vaj oqo veter quvandь. Al tyny etti mьqtar saldьtьp, cəqşь sьjladь. Adьl menen Aqaj qajra keldi da cəman alacьqqa cətьp uqtar qalьřtь.

On veş kyn ьtkəndən kijin Adьldьn butu qadimki-dej voldu. Bajdan ruqsat surap, anan cəlqo tyşəly dep aq yjgə kirişti. Adьl oltura qalьp:

— Baj, emi viz qajtalь dejviz. Ruqsat verseniz—uşundaj bolsun. Qudaj qadьrluu kişiler menen dosqьldь—munu ycyn qudajqa coң raqmat. Biz vьjьl kызdə, ьzynyзgə ajtqandaj tərt qar arijim alьp keleviz. Emi menin dosum, sizdin uulunuz, vizdi eki atqa mingizip, cəoqorqu velge cejin cətkirip qojso eken—dedi.

Baj kəpkə cejin cьjnaldь, ьz icinen birdeme ojloqon-sur qьпьldadь. Aqьrь, uulun qarap:

— Sen valam, mьltьqьndь qoluna al, mьna vulardь eki atqa mingizip, cəoqorqu velge cətkir. Cəoldon kijik-pijik cəluqsa, anь ata kelersin. Işi qьlьp, dostorundun kənyly qalvasьn—velge cьqarьp qoj—dedi. Cigit vaş

tartqan çoq. Bir canac qıymız qujdurup qançqasyna vajlad. Adyl menen Aqajda eki covurdu mingizir, özy çaqş attı mindi. Bul eköön eercitir alıp, vijik belge sıqtı. Oşol çerden qoştoşmoq volup, attan tyşty. Qıymız icişti. En aqıy aşıraşar kez çetkende:

— Qudaj deşken dos volduq. Emi viz alıp çaqqa ketip varatabız. Koryşovuzvu, çoqru, anı ec kim bilbejt. Kel emi biri-biriviz menen qucaqtaşır, anan aşıraşal dep Adyl tura qaldı. Çigit mıltıqın çerge qojur ordunan turqanda Adyl belinen vekem qucaqtar çerge ketyur urdu. Netken qana dos volcu neme elen dep, örkөгө bir tepti. Eki qolun artına vajlad. Butunda çyrgön ötykty suurup aldı da:

— Emi atana var. Bizdi kerek qılsa Talastan tapsın dep, çigitti ıldıj qaraj ajdar çiverdi. Dujnödө men-dej vaatır çoq sıqtar dep maqtanır çyrgön mırza çigit vaşın şıqıjtır, qolu tanıluu vojdon uyınө ketti. Adyl menen Aqaj mıltıqtı asınır, eki attı minir, bir-di qoştor—„Talas qajdasın!“ dep daqı çönөdu.

Çyurp olturup, suunun çegindegi qalıñ bir toqojdo kelişti. Kyn vatuuqa çaqındar varatat. Aqaj toqojdu aralar varır, bir elik atır aldı. Anı çaqşıl ar sojur, etin qaraqajdın butaqına ilir qojuştı. Anan davıldata ottu çaqır eliktin etinen şışkevek qılyştı. Çerde çatqan mıltıqtı Adyl ketyur varır eliktin etinin çanına ildi.

Naq oşol toqojdo ötkön-ketkendi qaraqtar çyrgön yc qaraqş var eken. Bular özdөry ajavaj vaj, viroq anı-sına alımsınvaj ar kimdi qaraqtar alıp malına mal, mılkynө mılk qoşuşat. Biröönü atır öltırsө, an usın quvanır qalışat. Bul çolu da tumşuqtarına çem ilinir Adyl menen Aqajdı çana alardın arı çaqında vajlaluu turqan yc attı ketyur qojuştı. Mıltıqtarına oqtu salıp, aqıyn qana çetip kelişti. At ustynön mıltıqtarın sunur:

— Siler kimsiner dep orusca suradı. Adyl menen Aqaj ec qandaj çoop vergen çoq. Mıltıqtı alparır qaraqajda ile salqandıqı usın Adyl öz icinen ötө qaj-qırdı. Qaraqşılardın vaşısı—vasqıla! dep tömөн qı-

raj qolun şilteği. Adyl çana Aqaj mojnun şıqıjtır aldıqa tyşur vastı. Orustardın biri qaraqajda ilinir turqan mıltıqtı eerge ilir, etti Adıldın atın qan-çıqasına vajlad. Yc attı bir-birine cirker çetelep aldı.

Adyl syrgyndө çyurp orusca tildi toluq bilgen volso da, bul çerde antqorsur tyk syjlөгөн çoq. Tigiler emne deer eken dep qulaqın tyurp ıñşar kelatat. Qaraqşılardın biri—menin oqum ec ubaqtaqur ketpejt—dedi.

— Çoq, seniki keede talaaqa ketet, mına menikin ajt, meelegen qana çerime tijet—dep, ekincisi ajttı. Talaş kycөj vaştadı. Aqıy Adyl menen Aqajdı buta qılyp atmaq voluştı.—Aj çarıq, eki terekke çөлөp qojovuz da atır salavız. Kimdin oqu qur ketse, vygynky olçodon ec nerse alvaj quru qalsın—deşti.

Adyl Aqajdı çandaj vaşır:

— Mına bul onvoqurlar vizdi buta qılyp atmaq vol-du. Asıqqa sıqqandan kijin attarınan tyşet da, vizdi oqsın qojur atışat. Biroq sen qorqoqtıq qılsa, çerge tyşө qalıp attarın vajlaştırır çatqanda eköövız eköön alqımdan alalı. Esinde volsın—bular atınan tyşkөndө mıltıqtarın çe eerdin qasına ilir qojot, çe ijinine asınır alat. Qatuu qıjqıyır varır alqımdan alsaq—közy alajır turup veret, verkisi volso oqsın qaldı—dedi.

Ajtqandaj suunun çeginde bir asıqqa kelişti. Butan-ı usul çerden atavız. Emi çerге tyşur, attardı vaj-laştırır qojolu dep, eköө ten sekirip tyştı. Adyl menen Aqaj vaşırır alqımdan alqanda eköönün qoldoru kökkө sorojur, eerdin qasındaqı mıltıqqa çetpej qalıştı. Adyl özy bettegen qaraqşın ketyur turup çer-ge urdu. Con taş menen köyүrөkkө qojqondo, al şaldajır çatır qaldı. Anan Aqajdın qarmaşır çatqan kişisin buttan alıp çerге captı. Anın ustynө özy minir aldı da Aqajdı eerdegi mıltıqtı qoluna alıp, at çete-ler kelatqan nemeni atır sal—dedi. Oq suu etip varır çanınan ötkөndө anı çetelep çyrgön attarın taştar qaca çönөdu. Adyl menen Aqaj eki qaraqşın çoop terekke tanır, vardıqı veş at, yc mıltıq, bir eliktyu volup, arı qaraj daqı çönөşty.

Kelatyр attaryн birin aзыq-tylyk ysyn satыр чиверишти. Qalqanьн qoшtop aлыр челе-чorto сыгур варатышат. Eki мытықты екөө иjnine асыр алqan, birin вош atqa bekem тапыр салqan.

Bir top qalyн вақтың қанынан өте бергенде japon-dun веş soldaty сықа qaldь. Bular cek-arada calqьн-сылық қылыр сыргөн nemeler ekenin Adьl oшol zamat vile qojdu. Biroq ijnindegi мытықты алыр, qarşылық көрсөтуге мымыкын вовож qaldь. Tigilerdin веşөөнын тең мытықь sunuluu турат, qolundu вьлq ettirsen! degensip titirendešti. Мына ұшuntip yсөө мытықты sunup турду да, екөө келир Adьl менен Aqajды attan тысырды. Ijnindegi мытықтарды алыр, qoш qo'dorun артына vajladь. Toqojdun arasyнан at четелер дақы еки киши сықты, Japonco бир-az syjlөсыр турup, anan bul екөөн atqa тапысты. Qo'doru артында vajlanuu, бутун yzөngyгө сымattь. Bирөө четелер бирөө ajdap алыр japon-dun postun qaraj сыгур кетишти. Adьl анық tutqunqа тышкөнун emi bildi. Japon-dun uluqtарь мықасы volot, кишини ajар воор оорuqандь тык vilvejт, an ystynө tutqunqа тышкөн кишинин тақыдырь ofitserdin qolunda emespi... Kөryngөн кишинин ваşьн kesip, qанын сасыр олтурqan ofitser vizdi qantip соо qojsun—degen ojojо kirdi.

Мына, postuqа четишти. Soldat degen neme чerge vat-pajт. Чоq чerden чоо qarmaqansьр, calqьнсылардын ваş-сысь еки tutqundu четелер ofitserge kirdi. Анын еки чаq qaptalyнда қылысын қылынан суурup eки soldat, ulaqа чаqта тарапсанын таqар дақы еки soldat qarар турат. Adьl чана Aqaj bulарды көгур ajавaj qorqtu. An ystynө ofitser oturoqan yjgө кирer менен төрт веş чel-det чetip келир, biri қылысты mojunqа таqаса, biri тарапсанын чазы mandajqа таqадь. Ofitser ordunan турup qarlanьр suraqqa aldь. Surар олтурup, bulардын қырыз ekenin bildi. Qьрыз mal ваquuqа usta ekenin ofitser да uqqan. Al emi eки tutqundun вақтына—japon soldattарь минip сыргөн attardan toqson camaluusu өly чоор volup тык ажьқтыра албай qojuштур. Ofitser өз icinen syjynup

tim boldu да, bul екөөн qaranoqь qamраqа on kyn qamatьр salды.

Qorдуq oqо veter kycөdy, ваарьдан tamaq бервеj ас-qa qojcu boldu. Emi emne қыларьн vilvej ajlalarь qurup олтура, eки soldat келир четелер сықты. Ofitserdin aldь-na дақы алрагысты.

Ofitser ajтты:

— Siler emi вошovojsunар, бироq дажьма qaranoqь tamда чатысь қылың volor. Men si'ерdi ajар чумушқа сы-qarajьн деп турам. Bizde toqson camaluu чоор at var, oшonu чаqсылар вақыр ажьқтырыла—dedi.

Eki soldat ajdap келир, vajlanuu турqan чоор attарды көрсөтты. Anan азырааqtamaq берip,—emi iштеj бергиле дешти.

Kyz... postunun ajdaqan egинderi orulup чatat. Adьl менен Aqajды eercigen qoш soldat өмыру сыqраjt.

Анын бирөө uluqtuq daraчаqа чаныдан аралаşqan, oшonun azавь өтты: дажьма тындырвай iстетет. Bир az тыны-қыр олтура qalyssa мытық менен qojup чивeret. Adьl чана Aqaj ordunan турup iшке дақы кирет. Qылаң iште-ри toqson attьн чоорун tazaloo, дагы чабуу, сөр saluu, суqарuu... iши қылыр tuluptaj semirtip, arqa-belin taza қылыр soldattарqа өткөруу boldu.

Attардын qaj biri ажьқыр mal qатарь volo ваşтады, бироq kynynө төрт веšten дақы чоор at qoшulat. „Ажь-қты“ деп бирди өткөгур берсе, анын orduna eки—ycөө келир qalat. Мына ұшuntip Adьl чана Aqaj тынвай iштеp сыгур қыс өткөрдь. Чаз keldi, чаj өтыр, kyz чаqьндады. Мына emi выгын биринци çolu qar чаадь, Adьldардын чумушу ec иваqта вьтөр emes...

Japon-dun qoluna тышкөнynө төрт çыл boldu. Oшондон veri dalaj ofitserler өзгөрдь, soldattардын көвү ketip, анын orduna eки ese артыр чаны soldattар keldi. Adьl менен Aqajдын теке mandajьнда турup чумуш қылыр-су eки soldat дақы ele var. Анын бирөө bul екөөнө en ele чаqьн. Adьl чаман-чаqсылың dalajьн көргөн, бироq чанаqь uluqtuqqa аракет қылыр сыргөн nemedej mej-rimsizdi өмыру көргөн emes.

Tört çyl tolup, beşinci çylğa ajlanqanda eki tutqun-
du otunqa salıstı; otun çaqın çerde emes, postudan
beş çaqıtm alısqı soñ suunın çeeğinde eken.

Adyl menen Aqajdı soñ qara ögyzge ucqaştırtıp qo-
juştı. Bazaq yjrengön soldattar eki atqa minip toqoj-
dun icine tıgyu usyn bir çatır, tynkysyn tutqundardıñ
butuna saluu usyn eki kişen, on kungö çeterlik tamaq-
aş çana özdöryne arnıp tüşency otun alıstı.

Postuqa otun en көр керек. Анын себеві—қыш менен
pec çaqılat. Мына ушунı билip, yc ajqa otun çam-
doo usyn ofitser Adyl menen Aqajdı çumşартыр. Otuz
kyn işteğenden kijin:

— Qana мырзалар, otundu çыяр буттыкыу—dedi, Adyl.

— Çoq, ali көр бар. Siler çumuştan वोşojvuz деп
ojloвоқула. Mynu butsөнөр мындан да қыян çumuş
postuda turat—деп вазажь солдат кылып qojdu. Anan
Adyl menen Aqajqa voor oорup çyrgөн soldattы tamaq
alыр kel деп postuqa çiberdi. Oşol tyny çatqыр çaar,
artыnan şыьырақ себеледи. Kişinin butu toqtovos muz
volup qaldы. Aqajдын сырқoolop çyrgөнynө yc kып vol-
qon, viroq qajtarqan солдат aqa da qaravastan тындыр-
vaj iştetet. „Ooh“ деп oltura qalsa мытық менен bir
qojot. Buqa Adyldыñ çапъ асыр емне қыларын билвей
çyret.

Aqaj qaşattыñ vaşындаqы otundu kesmek volup val-
tanь yc şiltep, anan „Ooh“—деп olturdu ele, солдат
мытықтыñ тыву менен qojup çiberdi. Aqajдын көзынөн
çашь mөltyrөj тыştı. Adyl çurqар vaғыр soldattы belinen
aldы. Мытық-сытық менен doqtuda suunu qaraj urdu
ele şыqalаныр vaғыр tereñ suuqa kыp dej тыştı. Başь
soroq etip bir көryndy da qajra vatыр çoq boldu.

Adyl menen Aqaj qatqыra kылып atqa mindi. Azыq-
tylykty artыныр alыр—„Talas qajdasыñ“?—деп daqы çө-
nөdy.

Aqajda qubanьс vaг, viroq taza ажьqa elek. Keede
atqa çyрө alvaj çerge тыşыр çatыр qalat. Мына uşintip
uzaq kete alыşqan çoq.

Adyl Aqajdy eercitip alыр seketvajdy ыrdар kele çat-
sa, on çaq qartalыnan on çaqты солдат сықты. Bular da
jаронduñ çalqыncыларь ekenin Adyl vile qojdu. Ekөө ten
qamсы vaşыр qaca çөнөştı. Soldattar artыnan quup
мытық attы. Adyl aldyda, Aqaj art çaqta selpekter atqa
çabalvaj kelatat. Ulam artta qalыр, soldattar aqa çaqыñ-

daj verdi. Adyl Aqajqa qajryлыр азырақ toqtojt. Çyрө-
gy uşыр qalqan qurqur—soldattardan qorqur daqы çө-
nөjt. Anqыca volvoj, iyninde çaltыraqan çeni vaг neme
atыnan ыrdыр тыşыр, taştыñ ystynө oltura qalыр attы ele,
Aqaj çalp ele dej тыştı. Adyl selt etip artыñ qarasa
Aqaj qular qalыrtыр. Qajryлуuqa мыткып volqon çoq.
Өmyry өкyрup көрвөгөн Adyldыñ vul çolu көзынөн
çашь көлдөj aқты. „Esil qajran bir voorum“—деп өкyр-
гөн vojdon çөнөj verdi. „Men Talasqa çejin тыпvaj
өкyрөм“—деп icinen şert çasadы.

Bir kezde Aqajдын өlygy talaada qaldы degen oj esi-
ne тыştı. Qajryлыр talaada çatqan Aqajqa varsa jарон-
duñ soldattarь ketip qalыşыrtыр. Aqajдын atыñ ala ke-
tişken oqşojt. Necen çыь çoldoş volqon Aqajdy, al
çerge taştavastan aldyна өнөryp aldы. Çyрup olturup uraqan
çarqa keldi. Uzununan çatqызыр çapanыñ ажьqalaj çap-
ты. Tegerete taş qojup, ystynө topuraq urattы. Anan
taş менен vekem vaşытыр, voorum tajаныр daqы өкyр-
dy.—Aqaj meni eercip çыrqal izdegen vajquş ele, aqығь
bir da çaqşылыqqa çetpesten ac vel, qui çondo öldy
деп, көзынөн çашыñ төгыр atына mindi.

— Men көрвөгөн çer qalvadы, viroq ec çaqşылық
көргөнym çoq—деп Talastы qaraj daqы çөнөdy.

Bul vajquş, öz çapъ menen alektenip kelatъr vajqavaj qalъrtъr—teke mandajъnda eki „soldat“ turat. Bi-roq bulardъn oňu çyluu, çaqasъnda qъzъly var;—oj, sen Adъlyъnъ?... dejt.

Oova, men Adъl, a sen vajaqъ Kençe volup çyrvô?
— Men naq oşol Kençemin.

— Menqo syrgynden qasъr kelatam, al emi sen emne qъlyr çyrvosъn?

— Ee Adъl, sen ajdalъr çyrvup turmuştan artta qalqan turvajsъnъ? Bizdin eldegi vajlardъn vaarъ çoqoldu, es-ki ökmöt qъjrap, çapъ ökmöt quruldu. Emi saqqa oq-şoqon kedejlerdin vaarъ çyrvap çatat. Emi menin ço-nyndy surasan vajaqъ özyn alyp vergen kelincek ölgön. Men öz erkim menen askerge kirip mъna uşul cek ara-qa kelgem. Byrsygyny voşor Talasqa ketem; ekөөvuz birge keteli—dedi.

— Bras volot—der Kençe menen birge, Adъl cek—aradaqъ askerler turqan çajqa keldi. Ömyry bir yjge qonoq volup көrvөгөн qajran Adъl bul çolu qadyrluu mejman völdu. Tatъr көrvөгөн tamaqtardъ tojqonco çedi. Ysuncy kyn degende Adъl menen Kençe Talastъ qaraj vet alyştъ. Pojezdge cejin eki asker çoldoş volup çetkizip keldi. Minip çyrvon atъn miң somqo satъr pojezdge tyşyştu. Adъl miң somun qoluna qarmap,—mъna uşul aqca Talasqa cejin ekөөvuzgө çeter—dedi ele, Kençe, aqca mende da var. Bul çaqqa çyrvarda viz-

din komandir veş çyz som aqca verdi, andan көрө sen ajdalъr çyrvup көргөн azaptaгъндъ kenен—kesir ajtъr vergin degende Adъl pojezdde kelatъr uzaq sözгө kirdi.

*
*

Mъna Talas... biroq vajaqъ Talas emes, tartaqъr vaş-qa Talas. Özөndyn eki çaqъ malqa tolqon. Kөргөн eldin көөнy toq.

— Bul qandaj... Men varda eldin qavaqъ salьq, kijim-deri tьtьq ele, emi vaarъ teң çarqъrap-çajnar çyrvalda çyrvuşot—der Kençeni qaradъ. Kençe ajttъ:

— Ee mъrza, çyrvaldъ sen talaadan izdep tentip çyrv-dyn. Orus proletariattarъ volso uluu Lenin—Stalindin çetekciligi aldъnda vaqъt ycun çъn kyrvөş acьştъ. Padъ-şapъ taqъnan, cinovnikterdi vijlik çyrvgyzyudon alyp taştap, orduna Sovet ökmötyn qurdu. Mъna oşonun ar-qasъnda biz naqъz çyrvqalqa çettik—dedi.

Adъl azъraaq ojlonup turup— bras, men qur azapta-пыr çyrvon ekemin—der, Kençeni eercip Talas rajon-duq Atqaruu komitetinin mekemesine kirdi. „Rajatkom-

dun tərəqasə—Gylyj* degen völmөгө kirse—qadimki Gylyj eken. Adыldь көгүр ordunan tura qaldь. Kөзүпөн çaşь qылqьгьр—sen Adыльньвь?—dedi.

— Oova, men dep, toqtop turbastan Aqajdь qoşur ökyгүр çiverdi. Anyн severi qajsь? degende Aqaj Gylyjdyn kyjөөsy emespi. Ajalyна көнүл ajтьр uquza albastan munduu ökyгүk менен uquzdu. Gylyj ujala тыşty. Adыldь toqtotup, көзүпөн çaşьп syrty. Анqьса— „Emne boldu“ dep oşol çerdegi qьzmatcьlar da kirip keldi.

— Ec nerse emes, мына vul çigittin çaqşь çoldoşu çoldo ölyp qalyтьr, oşoqo qajqьгьр çatat—dep, Gylyj соquлqan eldi qajra qajtardь. Adыl bir az syjлөşүр olturup—

— Kyjөөгө tijdinvi?—dep Gylyjdy qaradь.

— Kyjөөгө tijmek tygyl kylyşүр qalqan va'am var. Silerdi toquz çьl kuttym. Dajьньnar taptaqьr çoqoldu. Aqьгь ymyt yzүр kyjөөгө tijdim. Мыndan on aj murda bir qьz төrөpaldьm. Men ycyn qapa volbossuz—dedi.

— Adыl söz qamdar birdeme ajtajьn dedi ele, birөө kiryүgө ruqsat suradь. Al özy rajonduq vrac volup işter çүrgөн Nina Petrova eken. Adыldь kirer менен тааньдь. Biroq Adыldьn ojunda çoq. Nina Talastan çoluqat dep qantip ojlosun, oşondo da voluqur көpkө cejin tikter turdu.

— Sen meni тааньvaj qaldьньвь?—dedi Nina.

— Ninasьньвь?

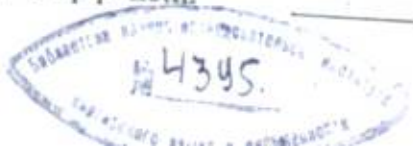
— Oova. Men seni Sivirden uzatqanda oqujm dep ajtradьm vele. Moskvada төrt çьl oqup vrac volup cьqьm. „Qьrқьz—Talas—Adыl“ dep yc ajtqanьm esinde vardьr... oşonu менен мында keldim. Мына, vьjьl eki çьl boldu. Sen orusca vilem dep maqtancu elen, men qьrқьzca vilip aldьm. Emi—biri biribizdi canvasьvz—dep, Adыldьn çanьna vardь.

— Qajran Nina? Meni qutqarqan Nina? Aqьь artьq, tili tattuu Nina! Men qur azaptanьp tappaј çүrgөн çьr qalqа emi çetken ekemin—dep Ninanь qucaqtar qaldь.

Gylyj aqьгьп kylyp.—Çүrgyle emi, silerdin qoşulqanьnar ycyn соң toј vereli dep, екөөп eki çaqьna qoltuqtar cьqьp ketti.

Terygө 8/III 39-ç. берildi. Basuqqa 91—40-ç. qol qojuldu. Qaқazdьnј formatь 60×92. Bir vasma tavaqta 29792 tamqa. Bardьqь 3,75 vasma tavaq. Qьrқьzglavlit № Б—538. Qьrқьzmatnvas № 49. Zakaz № 449. Tiraz 8000+140.

Фрунзе типолитография № 1,
„Дом печати“.

BAASB 1546 r.

ПРОЗЕРЕНО